

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ

2013–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Sýkorová

Komunikace v rodině a „Celé Česko čte dětem“

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Zachová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED (PART TIME)

2013-2015

BACHELOR THESIS

Šárka Sýkorová

**Communication in the Family and „Every Czech Reads to
Kids“**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jana Zachová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 16. 3. 2015

Jméno *autorky*: Šárka Sýkorová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Janě Zachové za její cenné rady, odborné vedení a trpělivost. Děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli odpovědi nutné ke zpracování praktické části.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá definováním a popsáním systému rodiny, se zaměřením na posilování komunikace a společného trávení volného času. Na příkladu kampaně „Celé Česko čte dětem“ zdůrazňuje důležitost vstřícné komunikace mezi všemi členy rodiny a prostřednictvím společného čtení buduje pevné rodinné vazby.

Teoretická část se zabývá pojetím rodiny jako celku, zejména rodičovstvím, výchovou, rolí ženy a muže a představením projektu Celé Česko čte dětem.

Praktická část obsahuje přípravu a realizaci čtení se známou osobností, dotazníkové šetření, jehož cílem bude zjištění zájmu dětí o čtení knih, a zjištění, zda-li se v rodinách rituál společného čtení nevytrácí.

Klíčová slova

Celé Česko čte dětem, čtenářská gramotnost, čtení, děti, emoce, kampaň, komunikace, rituál, rodina, rodinný systém.

Annotation

The bachelor thesis deals with defining and describing the family system with focus on strengthening the communication and the time spend together. Using the example of „Every Czech Reads to Kids“ campaign to demonstrate the importance of a genuine communication between all family members and building a strong family relationships through collective reading.

The theoretical part looks into a family as a whole. With focus on parenthood, raising the children, the roles of a husband and a wife as well as the introduction into the „Every Czech Reads to Kids“ project.

The practical part includes a preparation and realisation of a reading day with a famous figure, implementation of a survey, which goal is to evaluate whether the kids are interested in book reading with their families and if the ritual of a mutual reading in families isn't fading away.

Key words

Campaign, communication, emotion, Every Czech Reads to Kids, family, family system, children, reader's literacy level, reading, ritual.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 VYMEZENÍ POJMŮ	10
2 POJETÍ RODINY	12
2.1 Rodina jako systém.....	13
2.2 Funkce a typy rodiny	13
2.3 Role ženy a muže.....	15
2.4 Socializace jako součást rodinného procesu.....	17
2.5 Hranice rodinného systému	19
3 PRAVIDLA FUNKČNÍHO RODINNÉHO SYSTÉMU	21
3.1 Výchova v rodině	21
3.2 Rodičovství.....	22
3.3 Komunikace v rodině.....	25
3.4 Současná rodina	27
3.5 Vytrácení tradičních rituálů	29
4 CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM.....	31
4.1 Vznik kampaně	31
4.2 Náplň kampaně	32
5 METODIKA.....	34
5.1 Realizace čtení.....	34
5.2 Technika sběru dat.....	37
5.3 Analýza výsledků výzkumu	38
6 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ	50
6.1 Závěry výzkumu	53
Závěr.....	54
Seznam použitých zdrojů.....	56
Seznam příloh.....	59
Seznam grafů	60

ÚVOD

Autorka bakalářské práce si vybrala téma na základě osobních, životních a profesních zkušeností. Tématem komunikace v rodinách ve spojení s předčítáním se zabývá již několik let v rámci působení jako koordinátorka – dobrovolnice v celostátní kampani „Celé Česko čte dětem.“ V době, ve které autorka aktuálně žije, si uvědomuje nezbytnost fungování systému rodiny a jeho základních potřeb.

S vývojem moderní společnosti došlo k přeměně vazeb, vztahů a forem komunikace. Jestliže dříve trávila rodina volný čas společně u jednoho stolu v rodinném kruhu, s příchodem televize se pomyslný kruh rozpojil. Rodina byla i nadále pospolu, ale už to nebylo jako dřív. Pozornost jejích členů se soustředila převážně na sledování tohoto média, což vedlo k přetrhání pocitu sdílení prostoru a k narušení komunikačních vazeb mezi jednotlivými členy rodiny.

S dalším vývojem informačních technologií dochází k tomu, že rodina tráví většinu volného času doma odděleně. Děti usedají ve svých pokojích před stále oblíbenější počítač, který se stává součástí jejich každodenního života. Trávení času s počítačem snižuje jejich komunikační a sociální dovednosti. Spíše pozvolna dochází ke stažení komunikace s okolím, i vzhledem k tomu, že je pro děti komunikace s počítačem jednodušší. Přestávají komunikovat s okolím, uzavírají se do sebe odtržení od okolního světa. Absence komunikace mezi členy rodiny, nedostatek lásky a naslouchání a především minimum společně tráveného volného času mohou přispívat k současným rodinným krizím.

Důležitou roli v rodině však zastává nejen komunikace mezi dospělým a dítětem, ale také komunikace dospělého s dospělým (otec – matka, strýc – teta, babička – děda). Dítě se totiž učí nápodobou a je jeho přirozeností hledat právě v rodině pozitivní vzory, zejména ve svých rodičích. S tím jsou spojeny i vzorce chování, které dítě od dospělých v rodině odpozoruje a aplikuje dále. To, jaké vzorce chování dítěti zprostředkují, je velice důležité, protože i když je chování rodičů nevhodné či dokonce amorální, dítě jej vnímá jako normu, která je běžná a v tomto chování nespatřuje nic špatného. Pokud dítě uvidí rodiče pravidelně číst, bude s nimi chodit do knihovny, dostane knihu jako dárek, začne čtení taktéž vyhledávat a bude pro něj samozřejmostí. Ideální je společné čtení s rodiči, které hraje důležitou roli ve vzájemné komunikaci a umocňuje tak pocit spokojenosti dítěte v rodinném prostředí.

Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a část praktickou.

Cílem bakalářské práce je definovat a popsat systém rodiny se zaměřením na posílení komunikace a společného trávení volného času. Na příkladu kampaně „Celé Česko čte dětem“, zaměřené na podporu čtenářské gramotnosti dětí a mládeže, zdůraznit důležitost pravidelného rituálu předčítání pro zdravý intelektuální, morální a psychický vývoj dítěte. Zaměřuje se na zjištění zájmů dětí o čtení knížek, a zda-li se rituál společně sdíleného času nad knihou z rodin nevytrácí. Poukázat na význam pravidelného čtení rodičů s dětmi, pro vytváření postojů a návyků v oblasti čtení dětí školního věku.

Teoretická část se zabývá pojetím rodiny jako celku, zejména rodičovstvím, výchovou, rolí ženy a muže a představením projektu Celé Česko čte dětem.

Praktická část obsahuje přípravu a realizaci čtení se známou osobností, dotazníkové šetření, jehož cílem bude zjištění zájmu dětí o čtení knih, a zjištění, zda-li se v rodinách rituál společného čtení nevytrácí.

Rozvoj čtenářské gramotnosti a s tím spojené čtení v rodinách je v současné moderní době velice diskutovanou problematikou. Nedostatek času, vysoké pracovní vytížení může rodiče nutit dělat ve výchově svých dětí časté ústupky.

V posledních letech můžeme pozorovat úpadek domácího čtení. Kromě již zmiňovaného důvodu jsou na vině také moderní technologie, které zaplňují život již dětem v předškolním věku. Zda je to fenomén prospěšný, či škodlivý, záleží na úhlu pohledu a posouzení každého rodiče. Čtení ve velké míře souvisí s komunikačními kompetencemi v rodině, a to nejen dětí, ale všech příslušníků této primární sociální skupiny.

Problematikou rodinné výchovy se zabývá celá řada domácích i zahraničních autorů a odborníků. Z domácích jmenujme alespoň Otakara Chaloupku (*Rodina a počátky dětského čtenářství*), Irenu Sobotkovou (*Psychologie rodiny*), Zdeňka Matějčka a Zdeňka Dytrycha (*Děti, rodina a stres*), nebo Jiřinu Prekopovou (*Rodina žije z lásky*). Ze zahraničních autorů se zmiňme o Virginii Satirové (*Kniha o rodině*), Bert Hellinger, Gunthard Weber a Hunter Beaumont (*Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*) a další.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Rodina

Průcha, Walterová a Mareš uvádějí definici rodiny, tedy primární sociální skupiny, jako nejstarší společenskou instituci, která plní různé druhy společenských funkcí. Mezi základní funkce patří funkce socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Rodina také vytváří určité konkrétní emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu, které jsou nezbytné pro kvalitní výchovu a vzdělávání dětí. Největší vliv na hodnoty dítěte má nejběžnější model rodiny tzv. model nukleární, skládající se z nejbližších příbuzných, tedy z rodičů a dětí.¹

Zdeněk Kolář ve Výkladovém slovníku z pedagogiky nabízí odlišnou definici rodiny.

„Společně žijící malá skupina lidí spojená manželstvím (partnerstvím), pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské, manželské nebo partnerské vztahy. Společenský subsystém, který zabezpečuje primárně individuální a celospolečenské zájmy a potřeby, jehož základem je dyadický pár – muž a žena. Rodina je nejstarší výchovná společenská instituce. Plněním reprodukční, ekonomické, socializační a emocionální funkce vytváří předpoklady pro plnění funkce ochranné a výchovné.“²

Čtenářská gramotnost

„Čtenářskou gramotnost lze definovat, jako schopnost porozumět psanému textu, zabývat se jím, přemýšlet o něm a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti. Schopnost porozumět psanému textu se v šetření PISA hodnotí ve třech oblastech: získávání informací, porozumění smyslu a zhodnocení textu.“³

Komunikační kompetence

„Soubor jazykových znalostí a dovedností umožňujících mluvčímu realizovat různé komunikační potřeby, a to přiměřeně k situaci, charakteristikám posluchačů aj. Zahrnuje též

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8772-8. str. 189.

² KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-802-4737-102. str. 118.

³ *Čtenářskou gramotnost lze dobře naučit, jen chtít*. 2011. [cit. 2014-11-20]. Dostupný z WWW: [http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/ctenarskou-gram...].

*uplatňování sociokulturních pravidel komunikace (tzv. řečová etiketa), je složkou výuky mateřského jazyka, cizího jazyka a psycholingvistiky.*⁴

Výchova

Průcha se ve své publikaci zmiňuje o faktu, že pojem výchovy bývá v učebnicích vymezován různě. Jako nejobecnější pojetí lze považovat to, kde je výchova definována jako činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Jde o zprostředkování vzorců a norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků apod., jež se uskutečňuje prostřednictvím rodinné výchovy již od nejranějšího věku dítěte.⁵

⁴ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, str. 189.

⁵ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2006, ISBN 80-717-8944-5. str. 14.

2 POJETÍ RODINY

Rodina je vnímána jako primární sociální skupina, kde probíhá elementární socializační a výchovný proces. Je základním stavebním kamenem sociálního státu. Výchova dítěte v rodině je primární povinností rodičů vůči dětem. Mnoho rodičů se mylně domnívá, že primární odpovědnost za výchovu nese institucionální vzdělávání (mateřské či základní školy), ale škola se má pouze spolupodílet na výchově dítěte a nelze na ni přenášet hlavní díl zodpovědnosti za výchovu. Rodič utváří v dítěti základní návyky a postoje, je pro dítě tím nejdůležitějším vzorem, a to, co dítě od rodičů odpozoruje, považuje za správné a jakousi společenskou normu.

Primární povinností rodiny vůči všem jejím členům je uspokojování jejich základních životních potřeb. Toto uspokojování potřeb je nezbytné pro fungování rodiny proto, aby její členové nestrádali po žádné stránce. Za základní druh potřeb, jejichž uspokojování je důležité pro zachování samotného života, jsou potřeby biologické. Oproti vyšším potřebám, které mají spíše sociální charakter, nemůžeme biologické potřeby eliminovat nebo dokonce z našeho života vyřadit. Tím ale nelze říci, že vyšší potřeby jsou pro život méně důležité. Naopak tyto potřeby jsou nezbytné pro kvalitní socializaci jedince.

Podle Heluse, který se odkazuje na Maslowa a jeho specifikaci vývojových stupňů potřeb, dělíme základní lidské potřeby do sedmi hlavních skupin řazených vzestupně podle jejich důležitosti pro zachování života:

- potřeby fyziologické (hlad, žízeň, sex, teplo aj.);
- potřeba bezpečí (jsou spojeny s rodinným zázemím);
- potřeba lásky (jedná se o vzájemnou lásku mezi všemi členy rodiny);
- potřeby sebeúcty;
- potřeby seberozvoje (být oblíbený v kolektivu, umět se v něm prosadit, být úspěšný v zaměstnání, postupovat ve společenském žebříčku aj.);
- potřeby poznávání (spojené s kognitivními procesy, kdy poznáváním a objevováním něčeho nového se členové rodiny učí);
- potřeby estetické⁶.

Rodina a její pojetí ve společnosti jsou vnímány podle sociokulturního prostředí té dané společnosti. Rodina západního stylu, jak je u nás pojímána, je založena na společenské

⁶ HELUS, Zdeněk. *Psychologie: pro střední školy*. Vyd. 3. Praha: Fortuna, 2003, ISBN 80-716-8876-2. str. 46.

participaci, tedy na faktu, že nepodílí na dobrém a kvalitním fungování státu ve všech jeho složkách. Musí splňovat určitá společenská kritéria a měřítka, dodržovat obecně dané a zákonné normy, vychovávat své děti tak, aby ve svém budoucím životě byly platnými a efektivními členy společnosti.

2.1 Rodina jako systém

Rodina jako společenský systém je založena na vztazích jednotlivých členů vůči sobě, ale také vůči společnosti a jejím normám. Význam rodiny jako systému je nezpochybnitelný a její základní práva a povinnosti jsou zakotveny v zákonných normách, což řadí její postavení na úroveň společenské instituce. Rodina je v systémovém smyslu pojmána jako nadřazený prvek všem jejím členům, tedy rodina jako skupina znamená ze společenského hlediska více, než její jednotliví členové. Samozřejmě z logiky věci vyplývá, že rodina bez jejích základních elementů, kterými jsou její členové, nemůže vůbec existovat.

*„Definujeme-li rodinu jako systém, můžeme využít nejjednodušší klasickou pracovní definici systému – „systém je soubor částí a vztahů mezi nimi.“ Autoři pojednání z oblasti teorie rodinných systémů se však přímým definicím rodiny spíše vyhýbají a omezují se na vyjádření ne příliš exaktní. Vzhledem k nesmírné složitosti definovaného jevu se domnívám, že jednotné a obecně přijímané definice rodiny by bylo těžké dosáhnout. Kramer (1980) např. vymezuje rodinu takto: „Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty“.*⁷

Jak je tedy zřejmé z výše uvedené citace, rodina ze systémového hlediska funguje na principu společné kooperace mezi jednotlivými členy, ale také mezi jejími členy a společenskými institucemi. Vzájemná participace na společenském díle je předpoklad fungování rodiny jako systému, který má nezanedbatelný podíl na fungování sociálního státu.

2.2 Funkce a typy rodiny

Rodina, která je v naší společnosti vnímána a posuzována jako společenský systém, musí splňovat určitá kritéria. Tato kritéria souvisí významným způsobem s její funkčností.

⁷ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-717-8559-8. str. 22.

Funkční rodina je taková, která plní veškeré své funkce vůči všem členům rodiny, ale také vůči společnosti a jejím požadavkům. Zabezpečuje tedy chod rodiny a její členové jsou ve společenském měřítku přijímáni jako platné a produktivní články. Naproti tomu rodina označována jako dysfunkční neplní některou ze svých základních funkcí, ale toto její neplnění dané funkce nemusí mít vliv na její společenské postavení a také na zdravý vývoj dítěte. Tyto její problémy jsou řešitelné a mnohdy se jedná o problémy dočasného rázu. Významným společenským problémem však může být rodina afunkční. Tato rodina se ocitá ve vážných problémech. Dochází zde většinou k vnitřnímu rozkladu rodiny a k jejímu následnému rozpadu. V afunkční rodině je vážně narušen emocionální a socializační proces dítěte.

„Modely funkčnosti rodin a z nich vyvozované typologie osvětlují studovanou oblast poskytnutím organizačního pojmového rámce. Typologie mají podle T. Jakoba tyto funkce.

- *Deskriptivní funkce, společná všem typologiím, vyjadřuje pokus popsat nějaký aspekt rodinného fungování. Čistě deskriptivní typologie však nedefinuje normalitu a abnormalitu a jednotlivé kategorie nenesou hodnotící náboj.*
- *Většina typologií je diagnostických – nepopisují jen fungování rodin, ale diferencují zdravé a patologické systémy. Rozlišovací schopnost je různá.*
- *Prediktivní funkce typologie – jde o charakteristiku určitého aspektu budoucího fungování. Většinou se dává do vztahu typ rodiny a individuální patologie.*
- *Preskriptivní funkce představuje přímé spojení s klinickou oblastí. Některé typologie přímo naznačují možnosti intervence a doporučení terapeutické strategie.“⁸*

Elementárním typem rodiny je tzv. rodina nukleární. Tato rodina se skládá z obou rodičů a jejich dětí. Zde probíhá základní proces socializace a jednotliví členové skupiny na sebe vzájemně působí. Pro dítě je nukleární rodina nejdůležitějším článkem v jeho výchově. Za rozšířenou rodinu považujeme takovou rodinu, ve které spolu žijí členové širší rodiny, tzn. například rodiče, děti a prarodiče nebo rodiče, děti a teta se strýcem apod. Rodinu lze také rozdělit podle toho, zda ve společné domácnosti fungují oba rodiče, tedy v tomto případě na rodinu úplnou a neúplnou, kde je absence jednoho z rodičů (chybí zde například otec, který po rozvodu odešel od rodiny). Bohužel model neúplné rodiny je v současné společnosti velice častý.

⁸ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-717-8559-8. str. 53. - 54.

Základní funkce rodiny můžeme rozdělit na čtyři základní kategorie. První kategorií je funkce biologická a reprodukční, jejímž hlavním smyslem je přivést na svět své potomky a vychovávat je v duchu společenských pravidel a norem. Tato funkce naplňuje základní lidské poslání v jakékoli společnosti a sociokulturním prostředí. Prostřednictvím funkce emocionální rodina uspokojuje potřeby svých členů v oblasti jejich citů. Tato funkce se velice dobře projevuje zejména u rodin, kdy absentuje jeden z rodičů. Je zde zahrnuto i uspokojování potřeb v oblasti pocitu jistoty, lásky, uznání, vzájemné pomoci a podpory mezi všemi členy rodiny. Funkce ekonomická má za účel obstarávat pro rodinu finanční prostředky, které pak slouží k pořizování materiálních statků potřebných pro chod rodiny (strava, oblečení, kulturní a sportovní vyžití, vybavení domácnosti apod.). A poslední základní funkcí rodiny je funkce socializační a výchovná, která je zaměřená směrem k dítěti a pomáhá mu poznávat svět kolem sebe, společenské normy, hodnoty a postoje. Připravuje jej na jeho budoucí život.

2.3 Role ženy a muže

Role muže a ženy v pojetí rodiny spočívá zejména v jejich pozicích jako partnerů či manželů a rodičů svých dětí. Jejich role v primární sociální skupině je nezastupitelná. Oba rodiče se podílejí na výchově a socializaci svých dětí, a jejich úloha je proto velice důležitá a zodpovědná. Problém může nastat, pokud se partneři či rodiče rozejdou nebo rozvedou a nežijí už spolu ve společné domácnosti. Děti, zvláště v raném věku, těžce nesou odloučení od jednoho z rodičů. V těchto případech je tedy velice důležité, aby se rodiče i přes svoje osobní spory společně starali v rámci možností o své děti a snížili tak jejich strádání zejména po stránce emocionální. Společná výchova muže a ženy je také pro dítě důležitá z hlediska uchování pozitivních vzorů. Pro dítě je totiž tím nejzákladnějším vzorem právě rodič, bez ohledu na pohlaví dítěte.

„Naučit se vytvářet pozitivní dvojice je pro mnohé z nás novinkou. Poskytněme si navzájem podporu, lásku a trpělivost při tomto vstupu do nového světa rovnocennosti se všemi ostatními lidskými bytostmi. Každý vztah je vytvářen tak, jak jej prožíváme, z jednotlivých dvojic a jednotlivých osob. V sázce je mnoho, neboť nahradit model hrozba – odměna modelem kladné dvojice znamená zlepšit jak globální, tak i osobní vztahy. Učte

*se být vnímaví a pozorní, kdykoliv jednáte s jinou osobou. Věnujte po tuto dobu partnerovi plnou pozornost. Pamatujte na pozici, která ulehčuje dobrý kontakt.*⁹

Role muže a ženy v rodinném pojetí spočívá hlavně v roli matky a otce a partnera a partnerky. Tyto životní role nejsou v žádném případě jakkoli jednoduché. K tomu, aby rodina dobře fungovala, je zapotřebí vzájemná tolerance mezi mužem a ženou, jejich vzájemná komunikace a fakt, že k dosažení určitých společných cílů je mnohdy možné dojít pouze na základě kompromisů.

Jiřina Prekopová zdůrazňuje ve své knize důležitost postavení každého člena v rodině, kterého musí všichni členové vzájemně respektovat dodržováním pořádku v rodinném systému, jež vzniká svazkem muže a ženy. V našem kulturním prostředí v rámci této dvojice neexistuje hierarchie. Ani jeden z rodičů nesmí být znevýhodněný a nemá mít v rodině podřadnou úlohu. Oba s tím souhlasí a respektují se. Vzájemně si vyhrazují první místo v životě. Tímto přiřazením prvního místa si potvrzují i vzájemnou pohlavní identitu. Muž a žena opouštějí své původní rodiny, aby založili nový systém, který má před starým systémem přednost. To znamená, že muž opuštěním své matky a otce dá přednost své ženě, stejně tak žena opuštěním rodičů dá přednost svému muži.¹⁰

*„Základem rodiny je sexuální přitažlivost mezi mužem a ženou. Když muž touží po ženě, touží po tom, co jako muž potřebuje a co nemá. Když žena touží po muži, i ona touží po tom, co jako žena postrádá. Muž a žena tvoří vzájemně se doplňující pár, v němž jeden partner určuje a doplňuje druhého. Každý z nich je tím, co druhý potřebuje a každý potřebuje to, čím druhý je. Má-li být láska úspěšná, musíme dávat to, čím jsme, a brát to, co potřebujeme. Když dáváme sebe a bereme si partnera, stáváme se mužem nebo ženou a dohromady jsme manželským párem. Vyjádření lásky v sexuálním vztahu, a někdy i samotný sexuální akt, často partnery úzce spojuje, ať už si to přejí nebo ne. Tento intimní svazek vzniká na základě samotného tělesného aktu, nikoli na základě našeho rozhodnutí.*¹¹

Muž a žena v rodinném pojetí mají tedy stejné funkce, jako samotná rodina. Elementární funkcí pro vznik nukleární rodiny je funkce reprodukční. Tato má za předpoklad, že se muž a žena budou navzájem fyzicky přitahovat a budou mít společné zájmy a hlavně společný cíl. Rozhodnutí, stát se mužem a ženou, kteří zakládají společnou rodinu, je nejdůležitějším

⁹ SATIR, Virginia. *Knih o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006, ISBN 80-725-2150-0, str. 309.

¹⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina. *Rodina žije z lásky: Pravidla pro láskyplné spoluzití*. Bratislava: Premedia Group, s.r.o., 2014. , ISBN 978-80-8159-059. str.75, str.77.

¹¹ HELLINGER, Bert, Gunthard WEBER a Hunter BEAUMONT. *Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*. Praha: Pragma, 2000, ISBN 80-720-5759-6. str. 43.

krokem v jejich dosavadním životě. Manželství by mělo být přirozeným završením citového vztahu milujících se lidí. Můžeme vstoupit do svazku církevního nebo úředního, případně kombinací obojího. Dlouhodobé soužití partnerů ve vztahu, které nevyústilo v manželství, bývá v mnoha ohledech problematičtější, a to hlavně v případech, kdy partneři společně vychovávají děti. Z hlediska uplatňování rodinného práva a ochrany dětí a svazku vystupují partneři jako jednotlivci a ne jako manželé. Z takového svazku se snadněji vystupuje a moderní výmluvy, že k tomu, abychom spolu žili, nepotřebujeme nějaký papír, neobstojí. Potřeby muže a ženy vstupujících do manželství jsou samozřejmě rozdílné. Ženy hledají ve vztahu především citové zázemí. Očekávají projevy romantické lásky, chtějí se cítit respektované a chráněné. Muži ve vztahu potřebují cítit uznání, obdiv a respekt. Oba vzájemně touží především po věrném a spolehlivém partnerovi, se kterým si budou rozumět, a bude jim životní oporou.

V každém manželství i partnerství se dostaví konflikty a spory, které se jednotlivci musí pokusit vyřešit. Nemůže obstát vztah, který se nepokusí překonat i těžké zkoušky a problémy. Jestliže se nevyvíjí podle představ jednoho, případně obou partnerů, přichází na řadu rozvod, který je v dnešní době běžně tolerován nejen širokým veřejným míněním, ale i církví. Je smutným zjištěním, že dlouhodobé vztahy nefungují, nacházejí-li se ve velké krizi a vládne ohledně nich všeobecná skepse. Odklon od nejtradičtějšího modelu rodiny souvisí do velké míry s právem na štěstí a na osobní rozvoj, prosazujícím se ve společenském povědomí. Stalo se normální žít a rodit děti do nesprávně ukotvené rodiny, ale do vztahu. Přitom právě rodina by měla sloužit nejen jako soukromý prostor pro reprodukci populace, ale hlavně jako kotva jistoty pro každého jejího člena.

2.4 Socializace jako součást rodinného procesu

Socializace je považována za jeden z primárních cílů rodiny, jako funkčního společenského celku. Zespolečnění, jak se socializaci v některých definicích říká, má za účel připravit děti žijící v rodině na jejich budoucí život a to po stránce výchovné, edukační, pracovní, společensky normativní aj. Socializace také dítěti vštěpuje elementární povědomí o sociálních normách, sociokulturních postojích a upevňuje a rozvíjí jejich schopnosti a dovednosti. Základem kvalitního socializačního procesu je funkční rodinné zázemí, které je pro dítě podnětné a cítí se v něm bezpečně. Nezastupitelnou úlohu v socializačním procesu mají oba rodiče, a to bez ohledu na to, jestli žijí ve společné domácnosti či nikoli. Na výchově

by se měli oba podílet stejnou měrou a mít na zřeteli onen společný cíl – socializaci svých dětí.

„Socializace – celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu, a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učením, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem. Socializace dítěte se obvykle člení do tří etap: 1. etapa, v níž se dítě identifikuje s matkou a nachází tak stabilitu vztahů ve společnosti; 2. etapa, v níž se dítě snaží osamostatnit, najít své místo v síti sociálních vztahů a v níž se vytváří základ vlastností jedince a jeho hodnot; 3. etapa, v níž se dítě začleňuje do širších sociálních vztahů a systému sociálních rolí, které již nejsou vymezeny pouze životem v rodině, ale vstupem dítěte do dalších sociálních skupin.“¹²

Socializace je tedy proces celoživotní, ale rodina v počátcích lidského života, ale i v dospělosti jedince, v ní hraje velice významnou a nezastupitelnou úlohu. Proto jsou velice důležité osobní vztahy rodičů jak mezi sebou, tak s dítětem. Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, má na něj obrovský vliv a osvojuje si zde vzorce chování, zejména takových, které pochytí od svých rodičů.

Montoussé a Renouard se ve své publikaci zmiňují o socializačních činitelích, které rozdělují na primární a sekundární. Primárním sociálním činitelem je rodina, která je místem, kde se jedinec učí a kde přijímá elementární sociální kódy např. jazyk. V raném období je nejzákladnějším socializačním prostředkem hra. Rodina společně se školou předávají dítěti kulturní kapitál, který je vyjádřen soubor statků symbolického charakteru, jichž může jedinec využívat ve svůj prospěch. k sekundárním socializačním činitelům patří zejména v období dospívání jedince skupina, kde se může setkávat s přáteli a vrstevníky, kteří na sebe vzájemně působí. V těchto vrstevnických skupinách má jedinec možnost přehodnotit modely, které mu byly a jsou vštěpovány dospělými jak v rodině, tak ve škole. Kontakt s vrstevníky může přispět k obecnému rozšíření jistých forem chování, norem a hodnot, které byly v minulosti vnímány jako menšinové a jež se společnost zdráhala přijmout. V pozdějším věku pak do kategorie socializačních činitelů řadíme například pracovní prostředí, církve, odbory či politické strany. Vůbec nejvýznamnějším socializačním činitelem jsou média a zejména pak televize.¹³

¹² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8772-8. str. 22.

¹³ MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOARD. Přehled sociologie. Vyd. 1. Překlad Kateřina Dohnalová. Praha: Portál, ISBN 80-717-8976-3. str. 112. – 113.

Socializace v rodině hraje významnou roli, které je důležitá pro další život jedince, pro jeho komplexní osobnostní rozvoj a má velký vliv na jeho další profesní a životní uplatnění.

2.5 Hranice rodinného systému

Hranice rodinného systému umožňují rodině vymezit se jako celek vůči svému okolí. Tyto hranice vznikají formou dohody jednotlivých členů rodiny na základě jejich společných sociálních cílů. Jsou to tedy určitá předem dohodnutá pravidla, která všichni členové rodiny respektují, řídí se jimi a vzájemně na nich participují. Tyto hranice mohou být vymezovány vůči všem členům primární sociální skupiny, nebo se mohou vymezovat zvlášť mezi dospělými (otec a matka), zvlášť mezi sourozenci, nebo také mezi matkou a dcerou, či otcem a synem. Pokud si rodina tyto hranice vytýčí, pak musí být jasně a srozumitelně definovány.

Satirová ve své publikaci zmiňuje systém jako soubor několika jednotlivých částí, přičemž každá tato část je nezbytná a vázaná na všechny ostatní. Navzájem se stimulují, mají svůj řád a sled určovaný akcemi, reakcemi a interakcemi mezi všemi účastníky. Konstantní souhrn určuje kvalitu jeho funkce a systém je schopen fungovat pouze za přítomnosti všech složek. Autorka rozděluje systém na uzavřený a otevřený.

Uzavřený systém, vztahující se na problémové rodiny, se vyznačuje nízkou sebeúctou, komunikace je nejasná, nepřímá, specifická a nekongruentní, brání růstu. V tomto ovlivňujícím, smířlivém a rušícím modelu lidé podřizují své potřeby stanoveným pravidlům, která jsou zastaralá, nelidská a neměnitelná. Výsledek je náhodný, chaotický, destruktivní a nepřiměřený.

Otevřený systém se vyznačuje vysokou sebeúctou a vzájemnou propojeností členů rodiny. Ti jsou vůči sobě vnímaví a citliví. Komunikace v rodině je přímá, jasná, vedoucí k růstu zúčastněných. Členové takovéto rodiny mají možnost variability rolí, uplatní svou flexibilitu, kreativitu a je zde určitý prostor pro seberealizaci. Zjevná humánní pravidla odpovídající současnosti se mění dle potřeby jedinců. Děti vyrůstající v takové rodině jsou ve většině případů sebevědomé, disponující vnitřní silou.¹⁴

Pravidla, která si rodina ve svém prostředí zavede a nastaví, jsou přímo úměrná schopnostem těch, kteří je zavedli a dále aplikují. Je tedy zákonité, že v rodinách s nižším

¹⁴ SATIR, Virginia. *Knih o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006, ISBN 80-725-2150-0. str. 127-131.

sociálním potenciálem bude převládat spíše autoritářský systém, založený spíše na strachu a moci, na rozdíl od rodin, jejichž dospělí jedinci dosahují vysoké sociální úrovně a jsou také vzdělanější. V těchto rodinách budou pravidla více demokratická a respektující potřeby svých jednotlivých členů. Tyto zmíněné aspekty pak mají vliv i na školní vzdělávání dětí a jejich proces socializace.

3 PRAVIDLA FUNKČNÍHO RODINNÉHO SYSTÉMU

3.1 Výchova v rodině

Výchova dítěte v rodině je elementární povinností každé rodiny v naší společnosti. Rodina, prostřednictvím působení otce a matky, předává dětem vzory chování, vytváří v nich společenské postoje, vštěpuje jim hodnoty a rozvíjí je po všech stránkách rozvoje lidské osobnosti. Metody výchovy nelze paušalizovat, protože každé dítě potřebuje, aby dospělí respektovali jeho individualitu a přistupovali k němu jako k specifické, nenormalizované osobnosti. Při výchově platí pravidlo, že co platí na jednoho, u druhého se může absolutně míjet účinkem. Pro duševní blaho dítěte představují rodiče nejdůležitější článek v rodinném systému. Chrání ho před nebezpečnými vlivy, zprostředkují mu vzdělání, pocit bezpečí, zahrnují ho láskou, učí ho sebedůvěře a důvěře, pokoře a ohleduplnosti. Rodiče jsou těmi, kteří dávají, a dítě je tím, které bere. Dítěti přináleží v systému druhé místo. Rodiče i po narození miminka zastávají v rodinném systému místo první.

Mezi základní potřeby dítěte patří pocit bezpečí a lásky. Tím opravdu nejdůležitějším zdrojem je důvěrný vztah tvořený vazbou mezi matkou a dítětem. Tento křehký vztah se k matce tvoří již v prenatálním věku dítěte. Dítě již od samého narození umí rozeznat hlas matky od ostatních zvuků, ještě však bez pochopení významu. Matka představuje pro dítě v prvních letech života nejbližšího člověka, díky kterému buď získá základní pocit důvěry v sebe a v okolní svět, nebo naopak pocit viny a pochybností. Láskyplná péče, obsahující doteky, něhu a pohlazení, je důležitou součástí vztahu mezi matkou a dítětem, které si tak vybuduje citové pouto, které je pro něj nenahraditelné.

Způsobů, jak vychovat dítě, je mnoho. Zastánci názoru, že není správné, aby se dětské chování nějak omezovalo, musí připustit fakt, že dítě se učí poznávat svět skrze své rodiče, kteří jsou povinni zavést dodržování určitých pravidel soužití. Je nutností rodičů nastavit výchovné hranice, na kterých se musí z lásky k dítěti sjednotit. Často tato pravidla vyžadují ústupky od jednoho z rodičů, aby je dítě bylo schopno jasně chápat, vnímat a dodržovat. Přesto v mnoha rodinách vládne spíše volnější výchova založená hlavně na naslouchání dítěti, komunikaci a na přizpůsobování nároků a přání potomků. Dítě se učí na příkladu rodičů, které se snaží napodobovat sledováním jejich vzájemného vztahu, jejich lásky a podpory.

Naomi Aldort v této souvislosti shrnuje: „*Dítě se dokáže vyrovnat s nejrůznějšími způsoby výchovy, pokud chápe kulturu své rodiny. Je-li láska pevná, dítě může bezpečně vyjádřit, co potřebuje, a ví, co má čekat. A vskutku, je-li obklopeno láskou a respektem, vyrůstá v úspěšného dospělého člověka za nejrůznějších kulturních a ekonomických podmínek.*“¹⁵

Jiřina Prekopová zahrnuje do rodičovského vzoru všechny oblasti života a postoje, s jakou odvahou přistupuje k problémům, jaké má koníčky, jak navazuje přátelství a podobně.

S přibývajícím věkem dítě dostává od rodičů větší volnost ve svobodném rozhodování. Jen tak může být splněn předpoklad, že z dítěte vyroste samostatný zdravý jedinec. Období, ve kterém rodičovský vzor působí na dítě, je ohraničené. Kolem dvanáctého roku se již začíná dítě orientovat a vzhlížet ve svých vrstevnících. Jestliže si v tomto období získalo respekt k určitým pravidlům společného soužití, začíná si budovat vlastní rodinný systém.¹⁶

Pojem rodinná výchova velmi úzce souvisí s pojmem socializace.

„*Rodiče, kteří mají potíže s výchovou dětí, nemají harmonizovaný systém hodnot, cílů a priorit. V takovém případě by měli přijmout společný systém, který obsahuje hodnoty rodin obou rodičů. Tento nový systém je obsažnější než kterýkoli z obou původních; v jistém smyslu se musejí oba partneři vzdát hodnot, jež zdědili od rodičů. To je ovšem obtížné, protože se oba cítí vinni ve vztahu k původní rodině. Jsou-li rodiče sjednoceni v jednom systému hodnot, ctí vzájemnou solidaritu a děti se cítí bezpečně. Nejsou-li rodiče sjednoceni, děti musejí žít ve dvou rozdílných systémech.*“¹⁷

3.2 Rodičovství

Bert Hellinger uvádí, že základem rodičovství je vztah mezi matkou a otcem. Síla vztahu vyplývající z jejich vzájemného soužití je nutná k výchově dětí. Děti milujících se rodičů se cítí svobodně. Aby se muž a žena stali rodiči, nejdříve se stanou partnery. Z partnerského vztahu se následně vytvoří vztah rodičovský. Důležitým poznatkem je fakt, že partnerský vztah má v systému rodiny přednost před vztahem rodičů k dětem. Láska k dítěti

¹⁵ ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2010, 227 s. ISBN 978-80-7252-287-3, str. 82.

¹⁶ PREKOPOVÁ, Jiřina. *Rodina žije z lásky*. Bratislava: Premedia Group, s. r. o., 2014. ISBN 978-80-8159-059-7. str. 79.

¹⁷ HELLINGER, Bert, Gunthard WEBER a Hunter BEAUMONT. *Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*. Praha: Pragma, 2000, ISBN 80-720-5759-6. str. 115.

je přirozeným pokračováním lásky rodičů. Hellinger zmiňuje: „*Když rodiče dovolí, aby se jejich láska k dětem stala důležitější než jejich vzájemná láska, pak je narušen řád lásky a rodina se může stát dysfunkční.*“¹⁸Rodičovství a s ním spojená výchova dětí je nesnadná úloha pro oba rodiče. Muž a žena si budují svůj vztah k rodičovství již ve svém dětství. Svůj postoj k výchově si přebírají v první řadě ze své rodiny, od svých rodičů.

*„Růst dítěte, které si umí poradit s dnešním světem, a vytváření rodiny, která se stává trvalou institucí, jsou nejnáročnějšími úkoly života. Neexistuje žádný vzorec nebo návod. Ale pochyby ustupují závazkům, úsilí a vytrvalosti. Výsledky se objevují pomalu a postupně – ale s radostí. A tyto výsledky mohou změnit svět...a rodinu. Pevné rodiny mohou zachránit tuto zemi. Děti jsou to nejdůležitější, co máme, a sociální problémy, které rozdělují společnost na dvě strany, mohou být řešeny jen uvnitř rodin samotných.“*¹⁹

O výchově a rodičovství bylo napsáno mnoho vynikajících knih, ze kterých čerpají nejen mnozí rodiče, ale i učitelé a pedagogové. Ti, kteří své dětství prožili ve zdravé harmonické rodině, mohou vychovávat své potomky hlavně na základě vlastních zkušeností. Bohužel spousta dnešních dětí nemá to štěstí vyrůstat v úplné funkční rodině v přítomnosti obou biologických rodičů. Jedná se především o děti z rozvedených rodin, nebo z rodin, které z důvodu úmrtí jednoho z rodičů nevychovávaly lidé, kteří je přivedli na svět. Stoupá také počet dětí vychovávaných dvojicemi stejného pohlaví. Každá rodina by však měla pro dítě představovat pocit jistoty, lásky a bezpečí. Základním prvkem úplné rodiny je vzájemný vztah rodičů (partnerů), který by měl být pro dítě příkladným.

*„Rodičovství je cesta ke zralosti a růstu, pokud se odvážíme více se učit a méně vyučovat.“*²⁰

K častým otázkám týkajících se výchovy patří, zda trestat či ne v případě, že děti provedou něco, co už přesáhlo únosné hranice. Předchozí generace zastávaly názor, že děti nelze vychovávat bez ovládnutí. Nic se na výchově nezmění, pokud tyto názory budou ve vztazích rodičů a dětí převládat. Dnešní rodiče ve většině případů odmítají tento model výchovy praktikující pevnou ruku, příkazy a zákazy. Autoritativní přístup ve výchově

¹⁸ HELLINGER, Bert, Gunthard WEBER a Hunter BEAUMONT. *Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*. Praha: Pragma, 2000, ISBN 80-720-5759-6. str. 115.

¹⁹ EYRE, Linda a Richard EYRE. *Tři kroky k pevné rodině*. Překlad Petr Vyhnánek. Olomouc: Votobia, 1996, 220 s. ISBN 80-858-8551-4.

²⁰ ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2010, 227 s. ISBN 978-80-7252-287-3, str. 13.

se neslučuje s dobou, ve které patří svoboda a možnost volby k základním lidským hodnotám. Podstatou autoritativní výchovy nejsou pouze tresty, křik a nadávky, ve velké míře se jedná o vztah založený na nerovnosti, vztah nadřazenosti a podřazenosti. Dítě je vychovááno ve strachu, bývá ponižováno a trestáno.

V současnosti se rodiče snaží hledat cesty, jak vychovávat a vést děti bez používání moci. Snahou rodičů je používat při výchově partnerský přístup, který je založen na rovnocennosti vztahu a myšlence spolupráce.

V knize Respektovat a být respektován autoři zdůrazňují důležitost partnerského přístupu dospělých k dětem, který je nejen možný, ale i nutný k tomu, aby z dětí vyrostli kompetentní lidé, jež budou schopni zodpovědně řešit problémy současného světa. Výchova, která je založena na důvěře, dává prostor pro vyjádření názoru a spoluúčast dětí na věcech, které se jich týkají. Dospělí předkládají ve svém vzoru dítěti zrcadlo, jak má vlastně správné chování vypadat.

„Rozdíl mezi demokratickou a autoritativní výchovou není v tom, že by v té první bylo vše dovoleno a v druhé vládla především omezení, ale v tom, jakými způsoby se stanovují pravidla a hranice chování. Jednou větou by se to dalo říct tak, že máme vytvářet hranice nikoliv pro děti, ale s dětmi.“²¹

Trapková s Chválou ve své knize zmiňují rodiče, kteří se v dnešní době obávají určování pravidel a vyžadování jejich dodržování v obavě, aby dítěti nějak neublížili. Je to však právě naopak. Děti, vyrůstající v rodině, kde nemají jasná pravidla a hranice, propadají úzkosti. Častější důvod k absenci pravidel je bohatství, ve kterém děti vyrůstají. Rodiče často nemají materiální důvody, proč by měli dětem něco zakazovat. V mnoha případech jim tak vyhoví, i když vyžadují úplné zbytečnosti, a hranici nehájí. Děti postupně prolamují jednotlivé hranice a netuší, kam až mohou zajít. Zde se musí uplatnit funkce mužského jazyka, která jasně vyjádří, co už je za hranou, respektive za hranicí. Když rodiče dokáží poskytnout pevné a jasné zásady, není třeba trestů.²²

²¹ KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008, 286 s. ISBN 978-809-0403-000, str. 13.

²² LOUCKÁ, Pavla, Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. *Žena a muž v rodině*. Praha 3: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o, 2014. ISBN 978-80-7429-2. str. 18.

3.3 Komunikace v rodině

Jedním z hlavních článků fungování rodiny je komunikace, která má obrovský význam pro zdravý vývoj jedince i pro fungování rodinného systému jako celku. Jednotná definice vystihující pojem komunikace v literatuře neexistuje. Milan Mikuláščík ve své knize uvádí komunikaci jako základní nástroj interakční aktivity, jehož prostřednictvím si utváříme představu nejen o sobě, ale i o ostatních. Komunikací lidé získávají a předávají informace, vyjadřují pocity, nálady, mohou vést debaty, ovlivňovat lidi, nebo se nechat ovlivňovat.²³

Základy vzájemné komunikace si přináší každý jednotlivec ze své rodiny. Pokud spolu členové rodiny nekomunikují, nemohou spolu dobře vycházet a spokojeně žít. Jestliže si partneři neosvojili komunikační dovednosti v původních rodinách, měli by si uvědomit jejich důležitost a pokusit se správnou komunikaci naučit. Existuje celá řada lidí, pro které je komunikace stále velkým problémem. Přitom komunikaci v životě používáme téměř neustále a každodenně. Absence komunikace mezi členy rodiny, naslouchání, schopnost být se sebou a snižování společně tráveného volného času mohou přispívat k současným rodinným krizím.

Psycholožka Ilona Špaňhelová ve své knize představuje pravidla pro slovní komunikaci. V první řadě poukazuje na jednotu v komunikaci mezi otcem a matkou dítěte. Pokud rodiče přistupují rozdílně ve vzájemné komunikaci mezi nimi a dítětem, může se dítě cítit zmatené. Pro dítě musí být komunikace jasná, otevřená a stručná. Důležité je společně mluvit, i v případě špatné nálady, dítěti stručně vyjádřit své pocity, aby si nepřivlastňovalo pocit viny, že za špatnou náladu může ono samo. Od nejranějšího věku se buduje vzájemný vztah mezi rodičem a dítětem prostřednictvím vyprávění o zážitcích a prožitcích. Důležité je najít si čas pro společnou komunikaci. V případě, že rodič s dítětem nesouhlasí, mělo by si dítě vyslechnout kritiku za své chování, aby ji do budoucna umělo akceptovat. Důvěra v rodiče by pro dítě měla být samozřejmostí, nemělo by se tudíž bát zeptat i na obtížné nebo delikátní věci a vyslechnout si odpověď na své otázky. V pubertě by mělo dítě vnímat vzájemný respekt v komunikaci mezi ním a rodiči.

Špaňhelová konkretizovala vzájemnou komunikaci mezi rodičem a dítětem do následujících bodů:

²³ MIKULÁŠČÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. Grada Publishing, 2010, 325 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6. str. 16.

- je třeba si najít čas na vzájemnou komunikaci, upřednostnit ji před televizí nebo počítačem;
- být v komunikaci vzájemně otevřený, nebát se vzájemné kritiky za své chování;
- udržovat si vzájemný respekt;
- nebát se hovořit o složitých tématech;
- mluvit sám za sebe;
- nenapadat a urážet;
- nechovat se nadřazeně;
- být konkrétní;
- umět být kritický;
- pochválit dítě za určitou činnost.²⁴

Důležitým přínosem komunikace mezi členy rodiny je společně sdílený čas, který komunikace přirozeně přináší. Většina rodičů si bezpochyby uvědomuje význam naléhavosti trávení času s dítětem. Není však snadné skloubit náročná zaměstnání rodičů se školními aktivitami a mimoškolní činností potomků. Pracovní vytíženost a jiné vnější aktivity některých rodin, trávení volného času ve virtuálním světě počítačů mají za následek, že se členové rodiny žijící ve stejné domácnosti jednoduše mnohdy během dne ani nepotkají. Ludmila Trapková uvádí: „*Běhá mi mráz po zádech, když se zamýšlím nad rostoucí tendencí komunikovat přes přístroje. Když pozoruji, jak klesá množství času, ve kterém se v rodinách vypráví, co kdo zažil. Čím dál méně vědí rodiče a děti o sobě navzájem, co je trápí, nemají čas sdílet ani radosti.*“²⁵

Vynikající příležitostí je trávení společného času nad knihou prostřednictvím pravidelného předčítání. Nejde totiž pouze o čtení, jde o emoce, o pohazení. O pocit, při kterém dítě intenzivně vnímá, že je pro rodiče důležité, cítí se milované a spokojené. Předkládáním příběhů lze nenásilným způsobem formovat křehkou psychiku dítěte. Prostřednictvím příběhů poukazovat na existenci hranic a pravidel, které je nutno v životě dodržovat a co se stane v případě, když se pravidla porušují. Předávají se tak dítěti hodnoty a normy skrze společné čtení a vyprávění. Díky pravidelnému čtení již od dětství rodiče

²⁴ ŠPAŇHELOVÁ, ILONA. *Vzájemná komunikace rodič-dítě* [online]. www.AZrodina.cz. [cit. 2015-01-29].

²⁵ LOUCKÁ, Pavla, Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. *Žena a muž v rodině*. Praha 3: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o, 2014. ISBN 978-80-7429-2.str.194.

v dětech probudí lásku ke knihám, která jim vydrží po celý život. Je tedy hlavně na rodičích, ne na učitelích, zda-li se z dětí stanou čtenáři a milovníci literatury. Pro rodiče je mnohdy pohodlnější vložit dětem do rukou tablet, než aby mu přečetli pohádku. Pražská učitelka Pavla Nováčková zmiňuje skutečnost, že děti na prvním stupni ZŠ mají velký problém s vnímáním čtené pohádky, která nemá žádný vizuální doprovod. Nedokáží projev vůbec vnímat, jsou neklidné a na konci čtení mnohdy netuší, o čem vůbec vyprávění bylo. Jednou ze zmiňovaných potíží s koncentrací na mluvené slovo je nepřeborné množství techniky, které děti obklopuje.²⁶

Pokud jde rodič dítěti příkladem aktivního čtenáře, má běžně na nočním stolku knížku a dítě ho vidí číst i během dne, je velká pravděpodobnost, že se čtenářský zájem dítěte bude ubírat správným směrem. Kniha se tudíž stává prostředkem společné komunikace. Například pohádková knížka, kterou maminka dítěti před usnutím předčítá, v něm probouzí spoustu otázek. Dítě chce porozumět skrytým významům a poselstvím pohádek. Marek Herman uvádí: „*Malé dítě jim velmi dobře rozumí a na nevědomé bázi dokáže dešifrovat všechna důležitá poselství, která jsou v pohádkách obsažena. Prostřednictvím pohádek tak dítě přijímá zkušenosti předchozích generací, které mu napomáhají vyřešit strachy, úzkosti a problémy, se kterými se při svém vývoji setkává.*“²⁷

Prostřednictvím čtení se buduje mezi dítětem a rodičem vzájemný vztah a pouto, jsou to okamžiky, kdy je dítě v jejich bezprostřední blízkosti, cítí se v bezpečí a čtená pohádka z úst maminky nebo tatínka je takový příjemný bonus. Důležitější je samotná skutečnost, že se dítě cítí v jejich přítomnosti milované a šťastné.

3.4 Současná rodina

Virginie Satirová napsala v úvodu své knihy: „*Ted' je mi jasné, že rodina je mikrokosmem světa. k pochopení světa stačí, budeme-li zkoumat rodinu. Hodnoty jako síla, intimita,*

²⁶ http://archiv.ihned.cz/c1-63563690-ucitele-kvuli-tabletum-ci-televizi-nedokazou-deti-vnimat-mluvene-slovo?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed.

²⁷ HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršana: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--*. 3. vyd. Ilustrace Martin Šrubař. Olomouc: Hanex, 2008, 233 s. ISBN 978-802-6060-703. str. 161.

autonomie, důvěra a schopnost komunikovat jsou v životě důležité složky, na nichž závisí kvalita našeho života na světě. Změnit svět znamená změnit rodinu. ²⁸

Pro generaci rodičů žijící ve 20. století bylo hlavním posláním rodiny výchova dětí. Děti se rodilo hodně, ale také se jich bohužel mnoho nedočkal dospělého věku. Navzdory všem těžkostem nelehké doby péče o ně dokázala naplnit život muže a ženy. V sociální rétorice i reklamě vládla tehdy skutečně představa o rozkvětu pevné, šťastné dvougenerační rodiny s alespoň třemi dětmi. Taktéž nebylo výjimkou společné vícegenerační soužití. Takový model nemusel být ve všech směrech ideální, ale určitě měl i řadu výhod. Mladé rodiny tak nemusely řešit bydlení, mohly využívat pomoci prarodičů s hlídáním dětí, kteří jim zároveň předávali cenné rady a životní moudra. Právě vyprávění rodinných příběhů, společné čtení knížek s babičkou a dědečkem patřilo k pravidelným rituálům tehdejší doby.

Bohužel koncem padesátých let minulého století započal trend snižování počtu dětí v rodině. Maminky se brzy po narození potomků, většinou z finančních důvodů, vracely do zaměstnání a funkci rodiny přebíraly jesle a mateřské školy, ve kterých se střídal personál. Dítě si tak ani nestačilo vybudovat citovou vazbu na matku, se kterou trávilo minimum času. Nabízí se tady otázka, zda-li to bylo správné rozhodnutí. Každá matka z vlastní zkušenosti ví, že citový vztah s dítětem se vytváří už v období těhotenství a bezprostředně po narození. Pro dítě je důležité, aby v prvních třech letech života vnímalo matku jako nejbližšího člověka, ke kterému si buduje citové pouto, které je pro něj v tomto období nenahraditelné.

Marek Herman rodinu 21. století charakterizuje jako rodinu, která se nám rozpadá před očima. Těžiště života a výchova dětí je situována mimo rodinu, z důvodu ekonomického tlaku na matky, které jsou nuceny vydělávat peníze a spolupodílet se tak na chodu rodiny. Děti pracujících matek jsou ve větších městech dokonce umísťovány do týdenních jeslí a školek, kde zůstávají přes noc a domů jsou rodiči brány jen o víkend. Tyto děti trpí nedostatkem láskyplné péče, chybí jim něha a mazlení. Druhým extrémem jsou rodiče, kteří až přehnaně chrání své děti před okolním světem a jeho nástrahami. Obklopují je spoustou věcí, takové děti jsou zvyklé, že vždy mohou mít všechno. Neumějí se radovat z běžných věcí, žijí konzumním způsobem života v jakémsi skleníkovém světě. ²⁹

²⁸ SATIR, Virginia. *Knihy o rodině*. Překlad Jindřiška Šolcová, Vlasta Lišková. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-901-3250-2. str. 11.

²⁹ HERMAN, Marek. *Najděte si svého marťana: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--*. 3. vyd. Ilustrace Martin Šrubař. Olomouc: Hanex, 2008, 233 s. ISBN 978-802-6060-703. str.102-103.

Dalším znakem charakterizujícím současné rodiny je přehnaná mimoškolní aktivita dětí. Neúměrná zátěž přemíry kroužků, kladená už i na děti předškolního věku, si vybírá svou daň. Psycholožka Leona Němcová se ve své praxi setkává stále častěji s rodiči, přivádějícími do ordinace své agresivní a roztěkané potomky s podezřením na hyperaktivitu. Většina těchto dětí je jednoduše přestimulovaná. Němcová zastává názor, že pro děti předškolního věku je již samotná školka velkou zátěží. Navíc děti „musejí stíhat“ tenis, balet, angličtinu, judo, klavír, keramiku (mnohdy ještě víc), většinou v případě hodně vytížených, nebo příliš aktivních rodičů. Takovéto přetížené děti bývají často nemocné, trpí ekzémy, astmatem, různými typy alergií. Jediný problém pro ně představuje skutečnost, že mají moc mimoškolních aktivit a kroužků, proti kterým se sami nedovedou bránit.³⁰ Bezpochyby zájmové kroužky dětem v omezeném množství prospívají. Děti by však měly mít možnost výběru jen takové aktivity, která je bude bavit, bude je uspokojovat a působit radost. Největší uspokojení dětem přináší aktivity, které mohou vykonávat společně s rodiči.

3.5 Vytrácení tradičních rituálů

Každého člověka od narození až do jeho smrti provázejí v životě rituály. Zpočátku se člověk setkává s každodenními rituály běžného dne. Jedná se o praktické činnosti, které se pravidelně opakují, ty běžné začínají ranním vstáváním a končí večerním usínáním. V každé rodině i společnosti je něco vlastního, něco, co je společné pouze pro její členy. *„Rituály bývaly a jsou často vázané na víru, na náboženství a v historii lidstva měly vždy své nezaměnitelné místo.“*³¹ V současné době se v mnohých rodinách upouští od rodových tradic a rodinných rituálů, což má za následek oslabení pocitu sounáležitosti s rodinou.

Přesto existuje spousta rodin, ve kterých se tradice ctí a dodržují. Tradiční rituály ohraničující životní cykly člověka, jako je svatba, křtiny, pohřeb, mají v sobě obsažen hluboký smysl a původní význam, který je člověku v poslední době neznámý. A to především proto, že církevní obřady, jež byly naplněny symbolikou a duchovním nábojem, vystřídaly obřady světské, u kterých se průvodní rituály a symboly časem zredukovaly a

³⁰ http://ona.idnes.cz/pretizene-deti-a-krouzky-0xx-/deti.aspx?c=A121118_220334_deti_job.

³¹ HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4722-061. str. 109.

modifikovaly. Přesto zůstávají zachovány, byť ve světské podobě, a to je důkaz, že lidé rituály potřebují.

Nejčerstvější vzpomínky si dospělí vybavují z období dětství, které ve většině případech prožívali u prarodičů na venkově. Určitě si vybaví spousty lidových písniček a příběhů, které se šířily z generace na generaci. Byli to právě dědeček s babičkou, kteří dětem předávali nejen zkušenosti starších, ale především lásku a empatii, předávanou společným sdílením času u čtení knížek.

Nebývá jednoduché sladit zvyklosti z předchozích rodin, pokud však dojde ke vzájemné shodě, rozhodně rituály zpestří a zpříjemní každodenní životní události. Jejich prostřednictvím se mohou rodiny společně těšit a zároveň vzpomínat. Rituály bezpochyby plní v rodině především funkci komunikační, budující pocit sounáležitosti. Dle Vladislava Chvály: *„Rituál je nástrojem sociálního systému. Společenství si vyžaduje společný prostor pro setkání svých členů za zvláštních okolností. Jednotlivci spolu zažívají během rituálu pocit sounáležitosti, to, čemu se říká transcendence, přesahování právě proto, že jsou součástí většího celku. V jejich psychice bez ohledu na rozdílnost a individualitu dochází během rituálu ke změnám, které se nejspíš podobají synchronizaci.“*³²

³² LOUCKÁ, Pavla, Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. *Žena a muž v rodině*. Praha 3: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o, 2014. ISBN 978-80-7429-2. str. 174.

4 CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM

4.1 Vznik kampaně

Obecně prospěšná společnost Celé Česko čte dětem čerpala u svého zrodu inspiraci v zahraničí. Manželka polského velvyslance ve Spojených státech amerických Irena Koźminska převzala poznatky a ideu Jima Trelease, amerického guru předčítání, který přišel s myšlenkou pozitivního vlivu předčítání na emoční vývoj dítěte. Jeho kniha věnovaná tématice četby dětem pod názvem – The Read – Aloud Handbook (Učebnice předčítání), byla jako bestseller přeložena do mnoha světových jazyků, bohužel ne do českého jazyka. V roce 2001 zahájila Irena Koźminska polskou kampaň pod názvem „Cziala Polska czyta dzeciom“. Polská kampaň nadchla Evu Katrušákovou z Českého Těšína natolik, že se v roce 2006 zapojila do neziskového sektoru a založila Celé Česko čte dětem v České republice.

Základní myšlenkou neziskové organizace Celé Česko čte dětem je propagace společného čtení, které podporuje myšlenkové, psychické a morální zdraví dětí, a zároveň vytváří pevné pouto mezi nimi a rodiči. Celé Česko čte dětem je určitě velmi prorodinný projekt, ve kterém se čtení stává prostředkem k tomu, aby byla rodina pohromadě.

Eva Katrušáková zmiňuje: *„Všichni, od evropské komisařky pro vzdělání, přes ministra školství, učitelé ve školách až po rodiče, hledají způsob, jak přivést děti ke knihám. Přitom existuje jednoduchá cesta. Podle rozličných studií je totiž dokázáno, že nejúčinnější způsob, jak udělat z mladého člověka čtenáře, je pravidelné předčítání. I české vědecké průzkumy z roku 2003 ukazují, že největší vliv na to, zda dítě začne samo a rádo číst, má předčítání rodičů.“*³³

Kampaň Celé Česko čte dětem je dnes v naší zemi největší kampaní na podporu emočního zdraví dětí. Velké kampaně na podporu nejen dětského čtenářství probíhají ve Španělsku, Německu, Francii, Finsku, Polsku, Slovensku a USA.

Kampani byly uděleny záštity Ministerstva kultury ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Národní knihovny ČR, Dětského fondu OSN UNICEF. V roce 2010 obdržela Eva Katrušáková výroční cenu Nadace Český literární fond za návrh a realizaci projektu Celé Česko čte dětem v České republice.

³³ dostupné:<http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/o-nas/>.

4.2 Náplň kampaně

Pravidelné čtení dětem je nejúčinnější metoda, která z nich vychová čtenáře. V dnešní době je pro dítě důležitější než dříve. Především chrání děti před závislostí na televizi a počítačích. Kampaň Celé Česko čte dětem je adresována kromě dětí, hlavně na jejich rodiče. Spousta rodičů si nedokáže najít volný čas, možná i motivaci, svým dětem číst. Dokonce se někteří rodiče mylně domnívají, že se dítě může naučit jazyk sledováním televize či internetu. Kampaň si klade za cíl přesvědčovat rodiče, aby svým ratolestem začali pravidelně předčítat a společně si o knížkách povídali. Samozřejmě by měla děti podporovat v jejich jazykovém i duševním vývoji škola.

V současné době je do kampaně zapojeno a registrováno více než 200 škol. Školy tak mohou doplňovat domácí čtení a poskytnout kontakt se čteným slovem dětem, kterým doma rodiče nečtou. Od roku 2010 jsou úspěšně realizovány speciální programy pro základní a mateřské školy nazvané „**Klub škol, které čtou**“, a „**Klub školek, které čtou**“. Podstatou těchto programů je každodenní četba dětem pro radost. Je to osvědčený způsob, jak u dětí vzbudit zájem o knihy, rozvíjet jejich potřebu číst a vychovávat z nich čtenáře. Právě ve školách a školkách kampaň organizuje mimo jiné čtenářské a výtvarné soutěže, pořádá vzdělávací semináře pro rodiče, učitele a širokou veřejnost, na téma blahodárného vlivu předčítání na vývoj dítěte. V rámci každoroční akce pod názvem „Týden čtení dětem“ zvou ke spolupráci kulturní a vzdělávací instituce, ve kterých za pomoci regionálních koordinátorů organizuje akce na podporu čtení. Jedním z posledních aktivit je program „Babička a dědeček do školky.“ Zapojení seniorů do aktivního života přináší užitek oběma stranám. Senioři se mohou touto přínosnou činností seberealizovat a cítit se potřební a užiteční. Děti se učí úctě ke starší generaci. k nejoblíbenějším programům patří předčítání dětem ve školských zařízeních známou osobností. Jedná se zpravidla o herce, zpěváky, spisovatele, sportovce, ilustrátory a jiné zajímavé osobnosti. Projekt svým předčítáním podpořilo bezmála sto umělců, jež se aktivně podíleli, nebo stále podílejí, na propagaci tohoto jedinečného projektu. Patří mezi ně například: Michal Horáček, Zdeněk Svěrák, Dagmar Havlová, Jaromír Nohavica, Veronika a Michal Wieweghovi, Ivana Chýlková, Zlata Adamovská, Bolek Polívka, Ondřej Vetchý, Adolf Dudek a další. Celé Česko dětem je nezisková organizace, tudíž oslovuje sponzory a dárce. Krásným sponzorským počinem na podporu projektu bylo nafocení originálního kalendáře známou fotografkou Ditou Pepe, do kterého se nechaly nafotit známé osobnosti se svými dětmi, jako pohádkové postavy, bez

nároků na honorář. Objevila se zde například Ivana Chýlková se synem, Kateřina Neumannová s dcerou, moderátor Pavel Zuna s dvojčaty, Dominik Hašek s dcerou a další umělci. Pro nejmenší čtenáře je určen program – „Moje první kniha“; zastupitelé měst a obcí darují ve spolupráci s kampaní při „Vítání občánků“ novorozenému miminku pěknou dětskou knížku.

5 METODIKA

Samotné čtení má pro dítě obrovský význam. Verbálně reprodukováný text zásadním způsobem rozvíjí u dítěte kognitivní procesy jako je vnímání, pozornost, paměť, kreativita atd., které jsou nezbytné pro jeho socializaci. Dítě je při čtení postaveno před situaci, kdy se na text musí soustředit, vybavovat si jej a tím se rozvíjí jeho myšlení a představivost. Reprodukované verbální čtení, na rozdíl od pohádky nebo příběhu v televizi, nutí dítě nad obsahem textu přemýšlet a nezprostředkovává mu vizuálně hotovou představu o ději. Také se prostřednictvím čtení dítěti lépe rozvíjí jeho empatie, kdy se dokáže vcítit do jednotlivých postav a díky tomu lépe rozezná mezi hodným a zlým, dobrým a špatným apod. Pomocí verbálně reprodukováného textu si dítě v rámci svých kompetencí utváří hodnotový žebříček, zaujímá určité postoje a rozvíjí se u něj schopnost naslouchat, vstřebávat informace, analyzovat je a používat dál.

Empirická část navazuje plynule na práci teoretickou, ve které byla podrobněji představena náplň a činnost neziskové organizace Celé Česko čte dětem. Autorka práce pravidelně realizuje předčítání dětem na základních školách, nebyl tudíž problém obrátit se na učitele školy ve Frýdku-Místku, Nové Vsi a Čeladné, kteří autorce práce vyšli vstříc, aby mohla uskutečnit dotazníkové šetření mezi žáky 1. stupně zmiňovaných škol.

V praktické části bude představena realizace samotného předčítání dětem se známou osobností, proveden kvantitativní průzkum formou dotazníkového šetření s dětmi základních škol. Dále budou stanoveny dílčí cíle samotného výzkumného šetření s následnou analýzou výsledků výzkumu. Pro doplnění bude uveden rozhovor s Evou Katrušákovou, ředitelkou kampaně, a následně rozhovor s Václavem Mertinem, českým psychologem, který kampaň podporuje.

5.1 Realizace čtení

Autorka práce se jako dobrovolná koordinátorka kampaně podílí na pravidelném pořádání akcí podporujících propagaci čtení v Moravskoslezském kraji. Její náplní je informovat ve svém regionu o cílech a myšlenkách kampaně, zajišťovat předávání materiálů propagujících čtení ve školách, školkách a jiných organizacích. Má na starost spolupráci s médii, školami, správními orgány a jinými institucemi. Snaží se získávat další dobrovolníky, kteří se zapojují do předčítání nejen ve školských zařízeních, ale také v nemocnicích. Jako koordinátorka se pravidelně zúčastňuje konferencí a seminářů

na podporu čtení v rodinách. Připravit čtení ve školách nebo jiných podobných institucích vyžaduje od koordinátorky důkladnou přípravu.

Prvním krokem k uskutečnění akce je zajištění předčítajícího. Ideální je oslovení známé osobnosti (herec, zpěvák, ilustrátor, spisovatel, starosta) přímo z regionu, ve kterém bude předčítání probíhat. Následuje dohodnutí smluvních podmínek. Je potěšující, že naprostá většina předčítajících vystupuje bez nároků na honorář. u větších akcí je nutné zajištění zvukové aparatury.

Příprava programu

- připravit bodový scénář;
- zajistit drobný dárek pro účinkující (možnost vyrobit v MŠ, ZŠ);
- zajistit občerstvení;
- propagace akce v místním a regionálním deníku, rozmístění letáků, plakátů;
- zajištění fotografa;
- v případě větší akce zajistit vhodného moderátora.

Průběh předčítání s Adolfem Dudkem, ilustrátorem dětských knížek:

- dne 9. 2. 2015 se uskutečnilo předčítání s Adolfem Dudkem;
- čtení se účastnili žáci první až páté třídy;
- čtení probíhalo na Základní škole v Nové Vsi;
- bylo předčítáno z knížky Zdeňka Svěráka – „Tatínku, ta se ti povedla“;
- vlastní čtení nebylo příliš dlouhé (ideální je doba 5–10 minut, následuje rozhovor a opět čtení, soutěže a kvízy);
- čtení probíhalo neformálně, mezi předčítajícím a publikem byl neustále veden dialog;
- dětem byly v průběhu čtení kladeny otázky týkající se obsahu čtení, byla osvětlována neobvyklá slova a výrazy;
- v závěru akce obdržely děti záložky, rozvrhy hodin a jiné drobné dárečky s logem společnosti a přehledným sdělením o důležitosti čtení;
- celý program netrval déle než 45–50 minut;

- koordinátorka provedla vlastní výstup, napsala tiskovou zprávu o uskutečněné akci a poslala ji médiím;
- zprávu s fotografiemi umístila na web – www.celeceskoctedetem.cz.

Spolupráce s ilustrátorem Adolfem Dudkem se koordinátorce jeví jako ideální. Předčítají společně už poněkolkáté, jejich vystoupení je velmi spontánní a kreativní. Adolf Dudek je dětmi přijímán velice pozitivně, díky jeho osobitému přístupu a stylu humoru. Je vidět, že dovede v dětech probudit zájem o čtení knih, minimálně z toho důvodu, že v knihách hledají jeho ilustrace. Dětem bylo v závěru čtení zdůrazněno, aby s pravidelným čtením neotálely a ještě téhož dne oslovily své rodiče, aby zařadili čtení pohádkových příběhů mezi každodenní rituály. Nemusí se jednat pouze o čtení z knížek, děti velice ocení také vyprávění rodinných příběhů, které se předávají z generace na generaci.

Co přináší pravidelné čtení dětem:

- *uspokojuje nejdůležitější emoční potřeby dítěte;*
- *vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem;*
- *podporuje psychický rozvoj dítěte;*
- *posiluje jeho sebevědomí;*
- *rozvíjí jazyk, slovní zásobu, dává svobodu ve vyjadřování;*
- *formuje čtecí a písemné návyky;*
- *učí samostatnému myšlení – logickému a kritickému;*
- *rozvíjí představivost;*
- *zlepšuje soustředění, uklidňuje;*
- *trénuje paměť;*
- *přináší všeobecné znalosti;*
- *ulehčuje učení a pomáhá dosáhnout úspěchů ve škole;*
- *učí děti hodnotám a rozlišování dobra od zla;*
- *rozvíjí smysl pro humor, je výbornou zábavou;*
- *zabraňuje vzniku závislosti na televizi a počítači;*
- *je to únik od nudy, neúspěchů a problémů;*
- *chrání dítě před hrozbou ze strany masové kultury;*

- *je prevencí patologických jevů;*
- *formuje čtecí návyky a podporuje získávání vědomí po celý další život;*
- *je tou nejlepší investicí do úspěšné budoucnosti dítěte³⁴.*

5.2 Technika sběru dat

- Cíle výzkumu**
- zjištění zájmu dětí o knížky a četbu;
 - zjištění skutečnosti, zda rodiče pravidelně čtou knížky dětem školou povinným;
 - zjištění, jak jsou děti seznámeny s kampaní Celé Česko čte dětem.

Platnost níže uvedených hypotéz bude potvrzena či vyvrácena dotazníkovým šetřením.

1. Hypotéza – Děti ztrácejí zájem o čtení knížek a čtení je nebaví.
2. Hypotéza – Předčítání rodičů dětem školou povinným nepatří k pravidelným rodinným rituálům.
3. Hypotéza – Děti znají kampaň „Celé Česko čte dětem“.
4. Hypotéza – Děti přečtou jednu knihu za měsíc.

Na následujících stranách budou zobrazeny a vyhodnoceny výsledné grafy dotazníkového šetření. Dotazník byl určen pro děti prvního stupně základní školy. Otázky byly vypracovány autorkou práce stručně, s ohledem na věk respondentů. Dotazník obsahoval celkem 12 otázek, zaměřených na zjištění zájmu dětí o knihy, způsobů trávení volného času, předčítání rodičů dětem apod. Autorka použila tištěný dotazník, jelikož dotazník v elektronické podobě shledávaly paní učitelky složitým. Náročnější by byl pravděpodobně přesun dětí do počítačových učeben, než samotné vyplnění dotazníku na počítači, vzhledem k tomu, že téměř každé dítě školou povinné má svůj vlastní počítač, s kterým umí pracovat. Složitějším bylo spíše zpracovávání dotazníků autorkou, které bylo díky tištěnému zpracování náročnější na čas. Bylo třeba dotazníky do škol doručit osobně. Autorka předem oslovila telefonicky ředitele vybraných škol, se kterými konzultovala možnost provedení výzkumu. Ve všech třech školách se u ředitelů i učitelů setkala s velkým ohlasem a zájmem, který se kolem předčítání knih rozvinul. Všichni oslovení si jsou vědomi

³⁴ <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/325/o-nas/proc-cist-detem-/>.

nutnosti propagace čtení nejen ze strany rodičů, ale i prostřednictvím akcí organizovaných školou. Ani v jedné ze škol výzkum zaměřený na čtenářskou gramotnost doposud neprobíhal. Byly osloveny základní školy ve městě Frýdek-Místek a v obcích Čeladná a Nová Ves.

5.3 Analýza výsledků výzkumu

Celkem bylo dotazováno 115 respondentů, bohužel kompletně dotazník odevzdalo pouze 106 respondentů.

Jednalo se o 56 dívek a 50 chlapců ve věku 8–10 let.

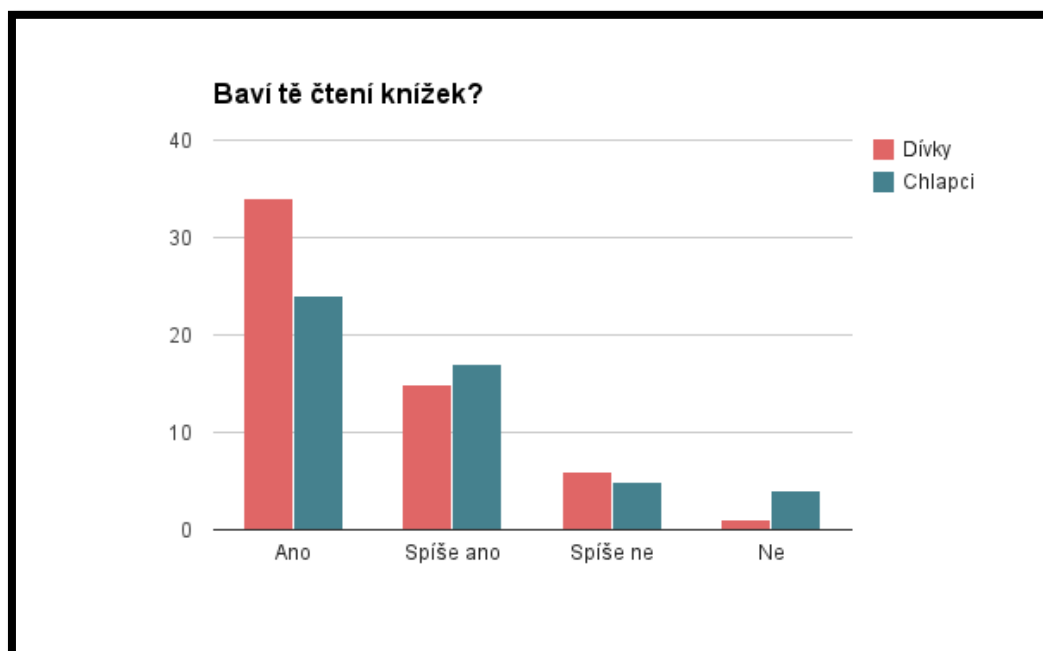
Souhrn odpovědí dotazníkového šetření

Otázka č.1

Baví tě čtení knížek?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

Graf 1: Souhrn odpovědí k první otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Výsledek vyjadřuje pozitivní zjištění, že žáky základní školy prvního stupně čtení knížek baví. „ano“ odpovědělo 34 dívek a 23 chlapců z celkového počtu 106 respondentů. „Spíše ano“ uvedlo 17 chlapců a 15 dívek. „Spíše ne“ odpovědělo 6 dívek a 5 chlapců. Knižky číst nebaví 1 dívku a 4 chlapce.

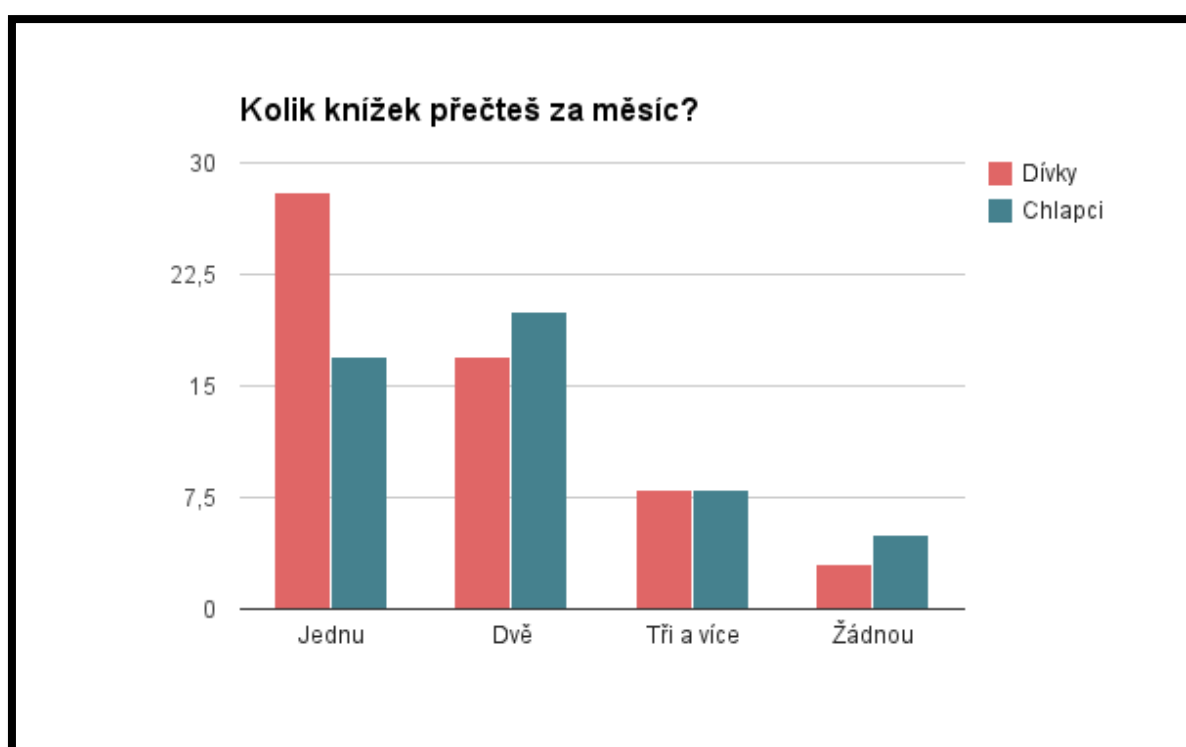
Doporučení: Mělo by se například ve školách v hodinách čtení zaměřit na chlapce a přiblížit jim zajímavé knihy s chlapeckou tematikou, aby si k nim i oni našli pozitivní vztah. V rodinách by měli ve větší míře číst chlapcům tatínci, kteří jsou pro kluky vzorem.

Otázka č. 2

Kolik knížek přečteš za měsíc?

- jednu
- dvě
- tři a více
- žádnou

Graf 2: Souhrn odpovědí ke druhé otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

„Jednu“ knížku měsíčně přečte 28 dívek a 17 chlapců, „dvě“ knihy 17 dívek a 20 chlapců, „tři a více“ knih 8 chlapců a stejné množství dívek, „žádnou knihu“ nepřečtou 3 dívky a 5 chlapců. Výsledek odpovídá skutečnosti z předchozí otázky, že děti čtení knížek baví.

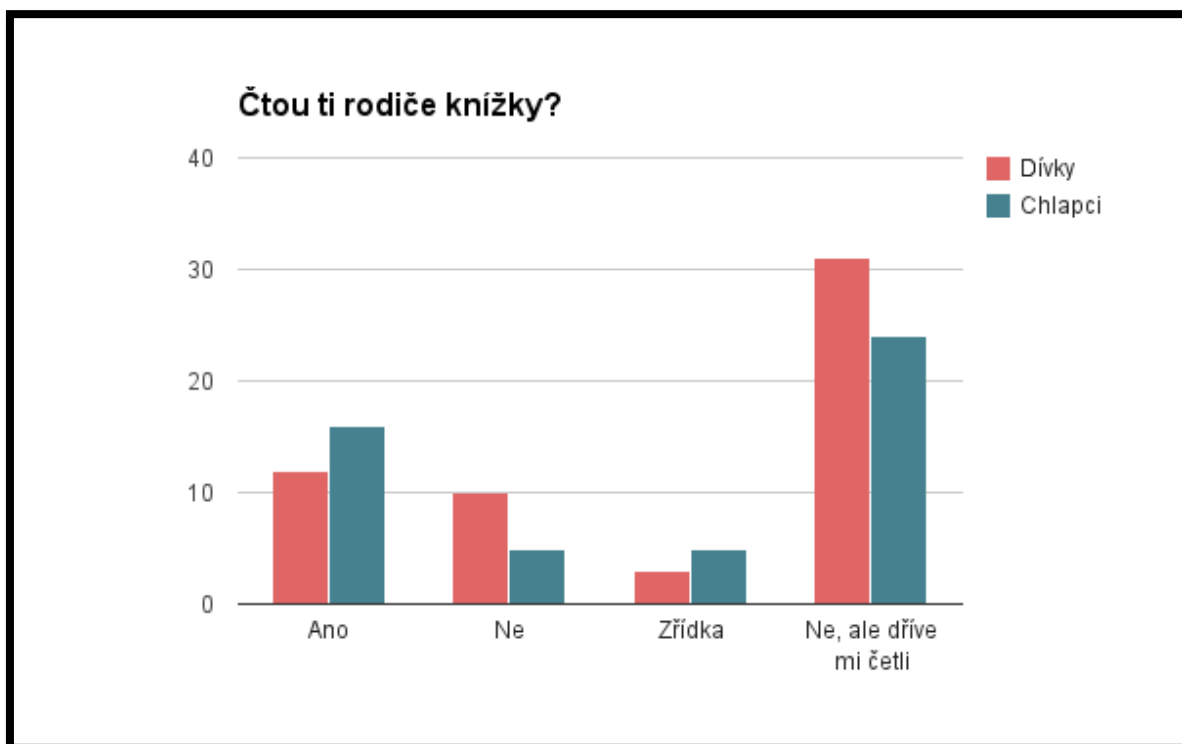
Doporučení: Zachovat výše uvedenou skutečnost dětí, které čtou a apelovat na kluky a holky, které vůbec nečtou.

Otázka č. 3

Čtou ti rodiče knížky?

- ano
- ne
- zřídka
- ne, ale dříve mi četli

Graf 3: Souhrn odpovědí ke třetí otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Na tuto otázku odpovědělo „ano“ 12 dívek a 16 chlapců, „ne“ odpovědělo 10 dívek a 5 chlapců, „zřídka“ 3 dívky a 5 chlapců, „ne, ale dříve mi četli“ odpovědělo nejvíce respondentů, celkem 55 dětí.

Doporučení: u dětí, které nečtou, se i v tomto věku dá dostat k četbě prostřednictvím předčítání.

Otázka č. 4

Povolání rodičů, nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní škola, vyučen
- střední škola s maturitou
- vyšší odborná škola, vysoká škola
- nevím

Graf č. 4: Souhrn odpovědí ke čtvrté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Otázka byla respondentům položena záměrně za účelem zjištění, zda má vzdělání rodičů vliv na pozitivní vztah ke knihám. Autorka výzkumu byla překvapena zjištěním, že děti čtvrtých tříd nevědí, jaké povolání vykonávají rodiče.

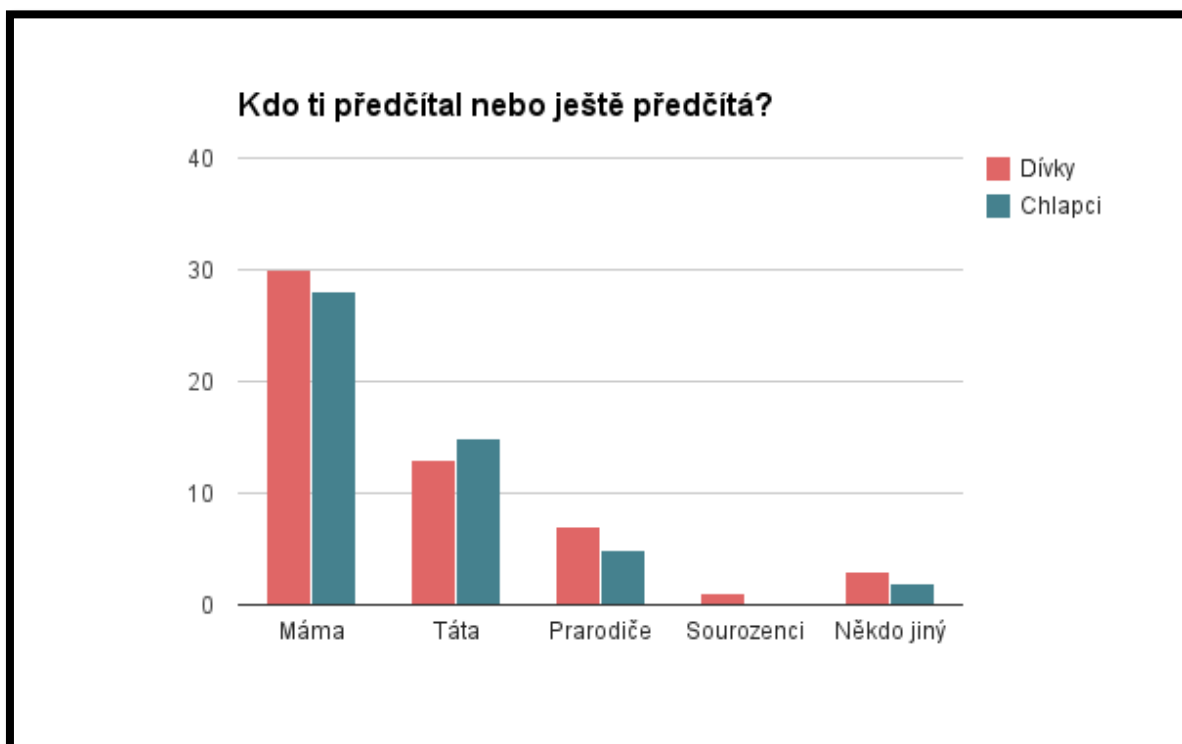
Doporučení: Komunikovat s dětmi, nejen o tom, co dělají jejich rodiče.

Otázka č. 5

Kdo ti předčítal, nebo ještě předčítá?

- máma
- táta
- prarodiče
- sourozenci
- někdo jiný

Graf č. 5: Souhrn odpovědí k páté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Na otázku „Kdo ti předčítal, nebo ještě předčítá?“ jednoznačně odpověděly dívky i chlapci „máma“ celkem 58 dětí, „táta“ předčítá 28 dětem, „prarodiče“ čtou 12 dětem.

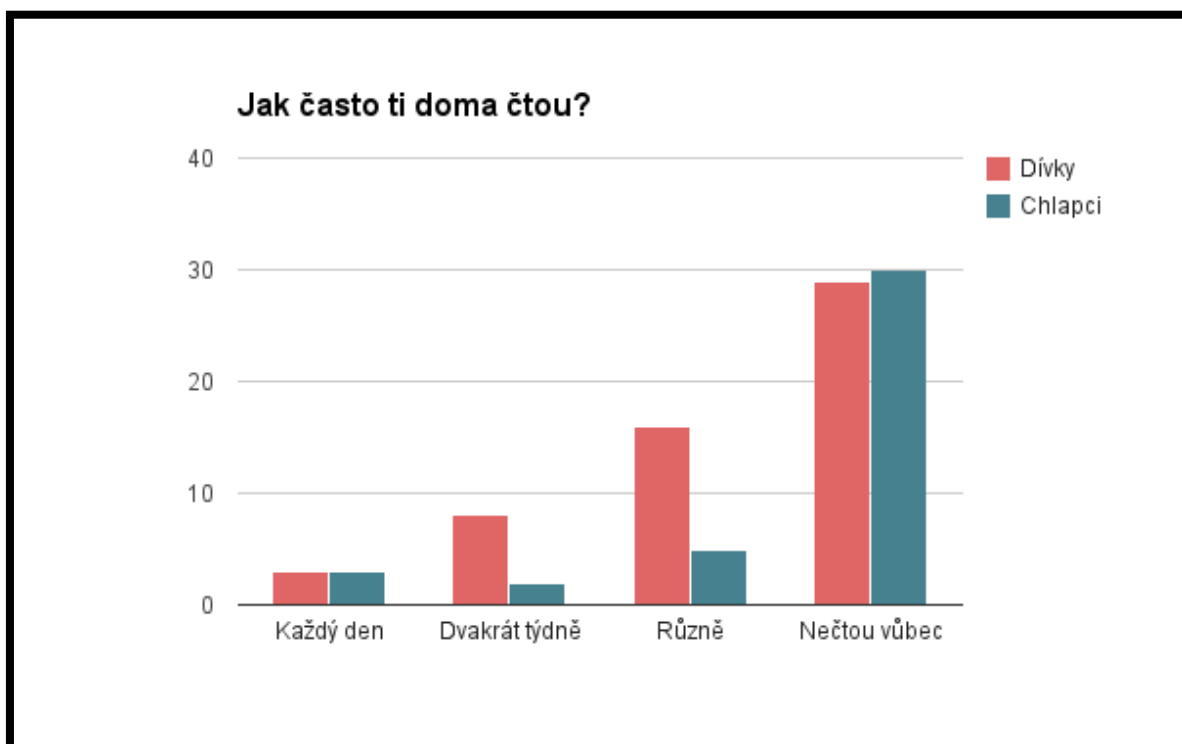
Doporučení: Výhodné je, aby dětem předčítal ten z rodičů, který s nimi tráví méně času. Zde se nabízí prostor tatínkům, pro které by se večerní čtení pohádky mohlo stát příjemným rituálem, na který by se všichni zúčastnění těšili.

Otázka č. 6

Jak často ti doma čtou?

- každý den
- dvakrát týdně
- různě
- nečtou vůbec

Graf č. 6: Souhrn odpovědí k šesté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Výsledek šetření poukazuje na stav, který vypovídá o tom, že dětem školou povinným již rodiče téměř nepředčítají.

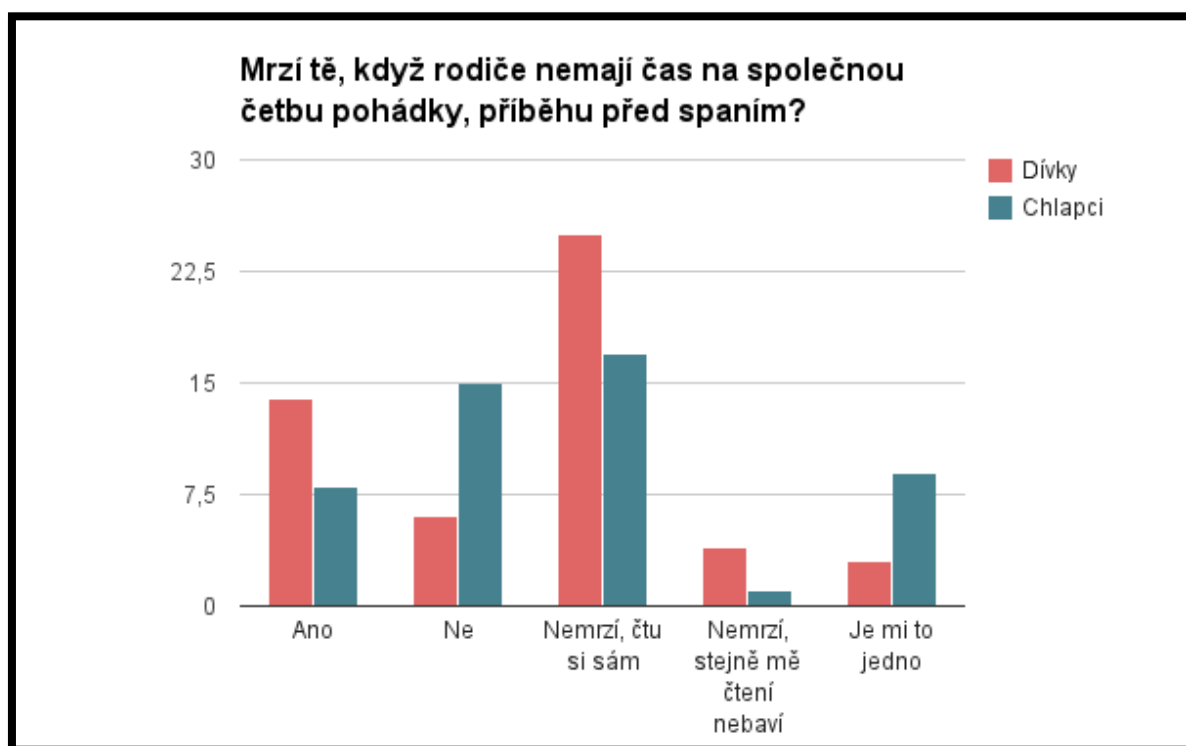
Doporučení: u dětí, které čtení knížek nebaví a nečtou si sami, se předčítáním může vytvořit ke čtení kladný vztah.

Otázka č. 7

Mrzí tě, když rodiče nemají čas na společnou četbu pohádky, příběhu před spaním?

- ano
- ne
- nemrzí, čtu si sám
- nemrzí, stejně mě čtení nebaví
- je mi to jedno

Graf č. 7: Souhrn odpovědí k sedmé otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

„ano“ odpovědělo 14 dívek a 8 chlapců. Znamená to, že existují děti, pro které je čtení před spaním příjemným rituálem, kdy se rodič soustředí jen na dítě, jedná se tedy i o emoce a sdílení, které společné čtení provází.

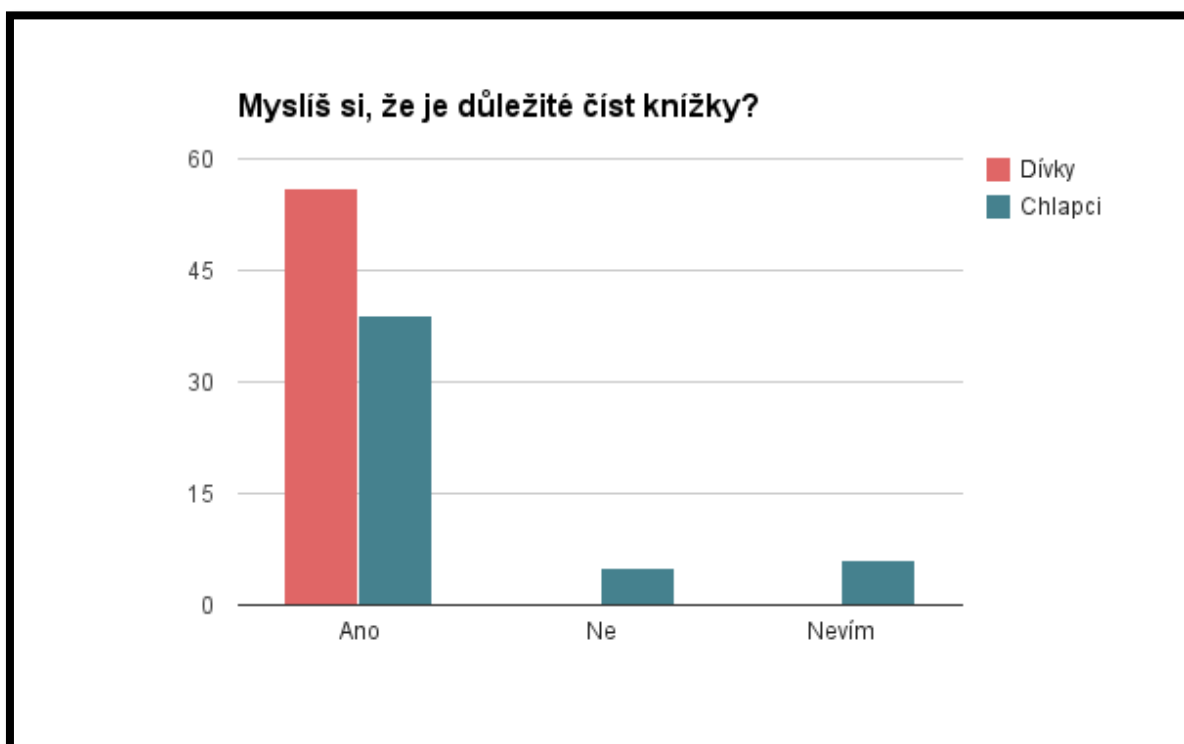
Doporučení: Autorka si je vědoma sugestivnosti otázky, zároveň ji toto téma zajímalo a výsledek, že děti, kterým doma nečtou, si čtou sami ji potěšil. Rozhodně čas strávený ve společnosti nejbližších a knížky je výbornou citovou investicí do budoucnosti dětí.

Otázka č. 8

Myslíš si, že je důležité číst knížky:

- ano
- ne
- nevím

Graf č. 8: Souhrn odpovědí k osmé otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Výsledek jednoznačně poukazuje na důležitost čtení knih. Celkem 95 dětí odpovědělo kladně na výše uvedenou otázku.

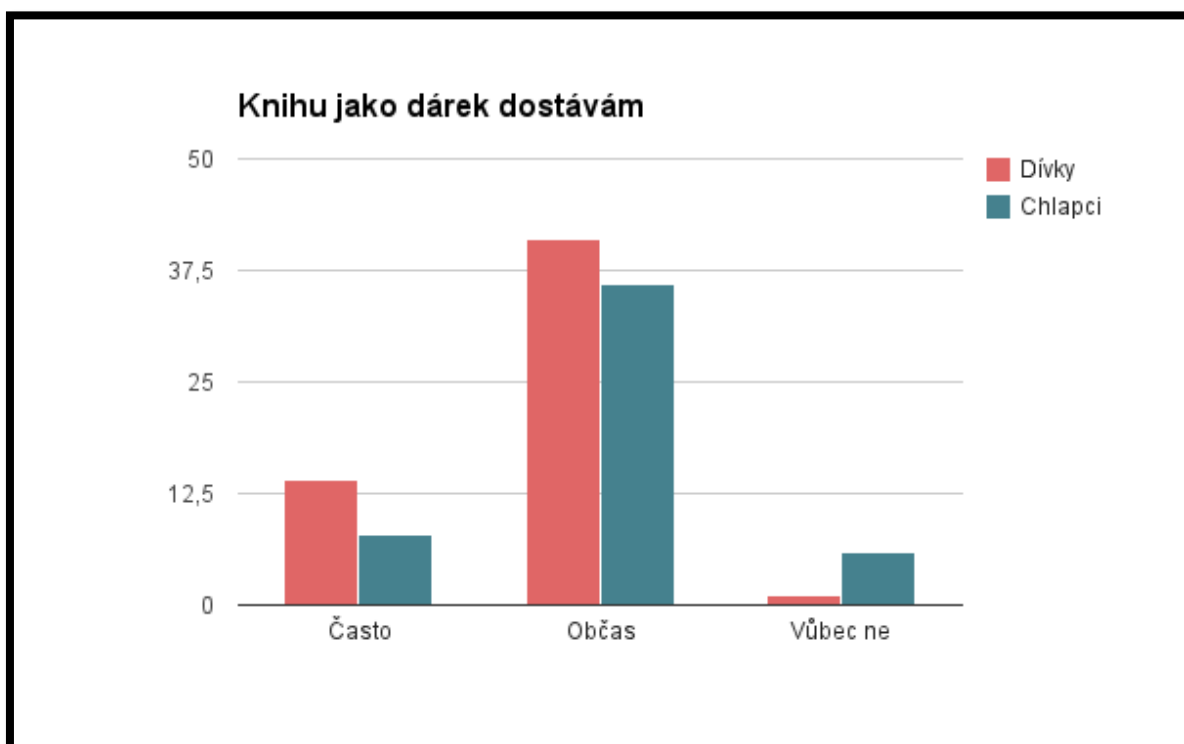
Doporučení: Vysvětlit v rámci školy nebo rodiny chlapcům, kteří nevědí, zda je čtení důležité, případně si myslí, že není čtení vůbec důležité, základní přínos četby na lidského jedince.

Otázka č. 9

Knihu jako dárek dostávám:

- často
- občas
- vůbec ne

Graf č. 9: Souhrn odpovědí k deváté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

Knihu jako dárek dostává „často“ 14 dívek a 8 chlapců, „občas“ 41 dívek a 36 chlapců, vůbec knihu nedostává 7 dětí.

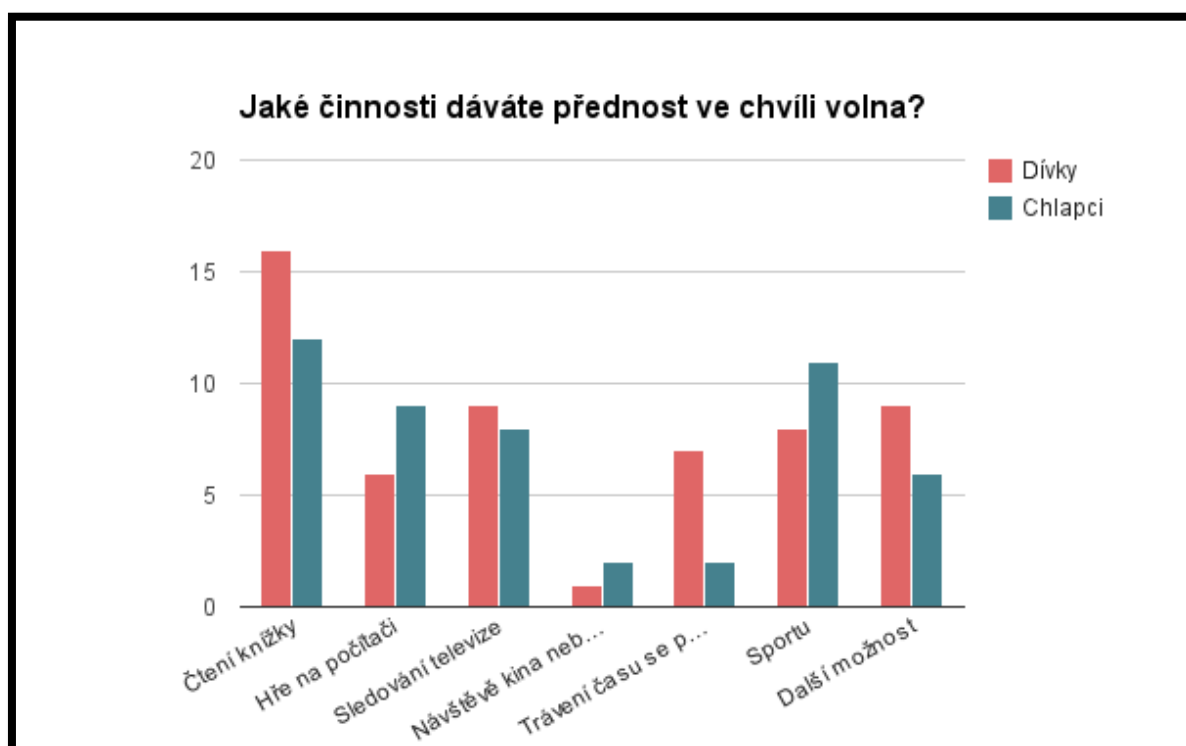
Doporučení: Dávat dětem častěji knížku jako dárek.

Otázka č. 10

Jaké činnosti dáváte přednost v době volna:

- čtení knížky
- hře na počítači
- sledování televize
- návštěva kina nebo divadla
- trávení času se psem
- sportu
- další možnosti

Graf č. 10: Souhrn odpovědí k desáté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

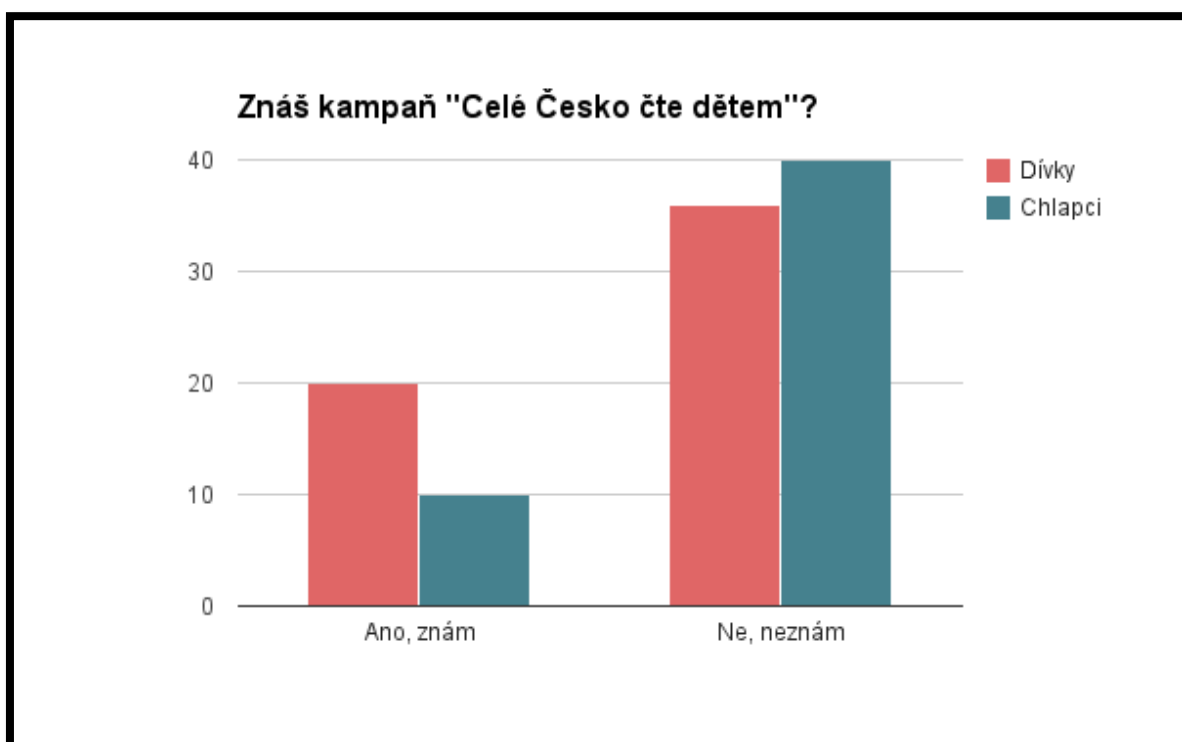
Výsledek poukazuje na skutečnost, že děti přes velkou nabídku mimoškolních aktivit preferují ve chvílích volna čtení knížek, na druhém místě vyhledávají sport, následuje televize a čas věnovaný hře na počítači.

Otázka č. 11

Znáš kampaň „Celé Česko čte dětem“

- ano, znám
- ne, neznám

Graf č. 11: Souhrn odpovědí k jedenácté otázce

Zdroj: autorka práce (vlastní výzkum)

„ano, znám“ odpovědělo 20 dívek a 10 chlapců, „ne, neznám“ odpovědělo 36 dívek a 40 chlapců. Z výsledku šetření vyplývá, že děti, na jejichž škole proběhlo čtení organizované koordinátorkou kampaně, tento projekt znají.

Doporučení: Rozhodně pokračovat v osvětě důležitosti čtení ve školách a školkách, ve kterých ještě předčítání neproběhlo. Oslovit nové koordinátory z řad rodičů i učitelů, kteří by se podíleli na propagaci předčítání.

6 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Diskuse s metodikou

Ve výzkumu byla použita technika dotazníkového šetření. Dotazník anonymního charakteru byl vytvořen autorkou práce. Vzhledem k tomu, že oslovenými respondenty byly děti základní školy 1. stupně, byly otázky formulovány jasně a stručně. Děti vyplňovaly dotazník samostatně, v přítomnosti třídního učitele. Dotazník byl anonymní, přesto se několik dětí na dotazník podepsalo.

Nevýhodou při samostatném vyplňování dotazníku byla skutečnost, že ne všechny děti v případě vyplnění pouze jedné možnosti zadání správně pochopily, a tudíž vyplnily možností více. Z celkového počtu dotazovaných 115 respondentů správně vyplnilo dotazník 106 dětí.

Diskuse s výsledky

Výsledky dotazníkového šetření vycházejí z celkového počtu 106 respondentů. Jednalo se o 56 dívek a 50 chlapců. Pro vlastní šetření byly v úvodu praktické části stanoveny čtyři hypotézy. k vyhodnocení vlastních hypotéz lze přistoupit na základě výsledků odpovědí všech dotazovaných respondentů.

První hypotéza: Děti ztrácejí zájem o čtení knížek a čtení je nebaví.

Hypotéza č. 1 byla vyvrácena.

Jak dokládají jednotlivé grafy (viz Graf č. 1, 2, 3, 7, 8 a 10), mezi dětmi zájem o knížky neupadá. Naopak z dotazovaných 106 respondentů na otázku: „Baví tě čtení knížek?“ kladně odpovědělo 34 dívek a 24 chlapců, „spíše ano“ odpovědělo 15 dívek 17 chlapců. S touto otázkou souvisela otázka týkající se množství přečtených knih za měsíc. Jednu až tři knihy za měsíc si přečte 98 dětí z celkového množství respondentů, pouze 3 dívky a 5 chlapců si nepřečte ani jednu knihu. na otázku: „Jaké činnosti dáváte přednost v době volna?“ odpovědělo nejvíce dětí „čtení knížky“. Celkem 28 chlapců a dívek tedy upřednostňuje čtení knížek, „hru na počítači“ preferuje 15 dětí, 17 dětí dává ve chvíli volna přednost „sledování televize“, „návštěvě kina nebo divadla“ dává přednost tři děti, „trávení času se psem“ 9 dětí, 20 dětí dává přednost „sportu“, „další možnost volilo 15 dětí. na otázku: „Myslíš si, že

je důležité číst knížky?“ odpověděla „ano“ většina respondentů. Důležitosti čtení přikládá význam 56 dívek a 39 chlapců. „ne“ odpověděli pouze 2 chlapci a 6 chlapců „neví“, zda-li je čtení důležité. Knihu jako dárek „občas“ dostává 77 dětí, „často“ jenom 22 dětí a „vůbec ne“ 7 dětí.

Doporučení: Autorka hypotézy se domnívala, že v době, ve které mezi dětmi kraluje počítač, televize a jiné moderní technologie, bude čtení knížek odsunuto do pozadí jejich zájmů. Příjemným zjištěním je skutečnost, že děti čtení nejen baví, ale také mu přikládají velkou důležitost. Rozhodně lásce ke čtení napomáhají rodiče, kteří dětem knihy kupují jako dárek a sami jdou ve čtení příkladem. Děti, kterým již rodiče nečtou, se sami stávají čtenáři.

Druhá hypotéza: Předčítání rodičů dětem školou povinným nepatří k pravidelným rodinným rituálům.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena.

Na otázku „Čtou ti rodiče knížky?“ ze všech respondentů odpovědělo „ano“ 12 dívek a 16 chlapců, „ne“ odpovědělo 10 dívek a 5 chlapců, „zřídka“ odpověděly 3 dívky a odpověď zadrželo 5 chlapců, „ne, ale dříve mi četli“ odpovědělo 31 dívek a 24 chlapců. Na otázku „Jak často ti doma čtou?“ odpovědělo „každý den“ ze 106 dotazovaných pouze 6 dětí, „dvakrát týdně“ čtou 10 dětem, „různě“ 16 dívkám a 5 chlapcům, „vůbec nečtou“ 59 dětem. Každopádně stojí za zvážení skutečnost, že 55 dětí odpovědělo, že jim rodiče nečtou, ale dříve jim četli. Když připočteme k této skutečnosti 28 respondentů, kteří odpověděli „ano“ a 8 dětí, kterým čtou rodiče zřídka, zřejmě nebude hypotéza jednoznačně vyvrácena ani potvrzena.

K této hypotéze doplní autorka názory Evy Katrušákové, ředitelky kampaně Celé Česko čte dětem a vyjádření Václava Mertina, předního dětského psychologa, se kterými vedla rozhovory, týkající se převážně otázek, zda-li má čtení v rodině význam emoční, budující pevné vazby v rodině, apod.

Eva Katrušáková zastává názor, že v současné době se nečte v rodinách v takové míře jako v minulosti. A to má na mysli i rodiny s vysokoškolským a středoškolským vzděláním. Na druhé straně se domnívá, že v rodinách, ve kterých se čte, přistupují rodiče ke čtení svědomitěji a cíleněji. Více času věnují výběru literatury. Nejnovějším trendem je čtení

z elektronických čteček, tato četba jistě osloví více tatínky, maminky přece jen při čtení preferují tištěnou knihu.

Václav Mertin se k problematice rituálu společného čtení staví následovně. Pro představu uvádí příklad rodiny před přibližně šedesáti lety, ve které, dle jeho názoru, nebylo zvykem, že by se rodina po celodenním shonu večer sešla u jednoho stolu, společně večeřela, potom si vyprávěli a zpívali a četli. Myslí si, že v dnešní době je mnohem více uznávaná potřeba domácího čtení. Václav Mertin zdůrazňuje, že předčítání řadíme mezi jednu z klíčových věcí, kterou můžeme jako rodiče pro své děti udělat.

Doporučení: Autorka je toho názoru, že by se rituál společného čtení v rodinách měl určitě zachovat. Zřejmě to nebude úplně jednoduchá záležitost. Doba před příchodem televize, kdy rodina trávila společné chvíle u jednoho stolu vyprávěním příběhů, se už asi nevrátí. S příchodem televize se rodina večer sejde v jedné místnosti, ale většina sleduje toto médium. V neposlední řadě se členové rodiny rozejdou do svých pokojů, každý před svůj televizor, nebo před svůj počítač. Komunikace v rodinách se pomalu vytrácí. Večerní rituál čtení pohádek by tak mohl zůstat příjemným zpestřením zakončení dne.

Třetí hypotéza: Děti znají kampaň „Celé Česko čte dětem“.

Hypotéza č.3 byla vyvrácena.

Na otázku „Znáš kampaň Celé Česko čte dětem?“ odpovědělo kladně 20 dívek a 10 chlapců, „ne, neznám“ odpovědělo 36 dívek a 40 chlapců. Autorka si je vědoma skutečnosti, že neznalost kampaně pochází od respondentů ze Základní školy ve Frýdku-Místku, ve které předčítání se známou osobností ještě neproběhlo.

Doporučení: Bude nutné pokračovat intenzivněji v propagaci kampaně prostřednictvím organizovaného čtení nejen ve školách a školkách, ale také v knihovnách, mateřských centrech a jiných kulturních zařízeních.

Čtvrtá hypotéza: Děti přečtou jednu knihu za měsíc.

Hypotéza č.4 byla potvrzena.

Na otázku „Kolik knížek přečteš za měsíc?“ odpovědělo „jednu“ 28 dívek a 17 chlapců, „dvě“ knížky přečte 17 dívek a 20 chlapců, „tři“ 8 dívek a 8 chlapců, „žádnou“ nepřečtou 3 dívky a 5 chlapců. V souvislosti s výsledkem grafu č. 6, ve kterém na otázku „Jak často ti rodiče čtou?“ odpovědělo 29 dívek a 30 chlapců, že „nečtou vůbec“, což byla většina dotazovaných respondentů, je potěšujícím zjištěním, že si děti ve velké míře čtou sami, přestože se jim od rodičů čtení nedostává.

6.1 Závěry výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjištění zájmu dětí školního věku o čtení knih a zjištění, zdali se nevytrácí z rodin rituál předčítání, který je přínosným nejen díky samotnému čtení knížky, ale hlavně díky společnému sdílení času rodiče a dítěte. Zjišťováno bylo také povědomí dětí o celostátní neziskové kampani Celé Česko čte dětem, jež má za cíl budovat v rodinách nejen čtecí návyky, ale hlavně prostřednictvím společného čtení posilovat pevné vazby v rodině. Je hlavně na rodičích, aby v dítěti probudili zájem o četbu již od nejranějšího věku. Pokud rodiče budou mít zájem a chuť dítěti předčítat, vytvoří u dětí zvyk, který budou vyžadovat. A to je nejlepší cesta k tomu, aby se děti staly čtenáři.

Jak bylo popsáno v úvodu bakalářské práce, autorka při psaní vycházela především z vlastních životních zkušeností, týkajících se rodinné problematiky, dětí a jejich vztahu ke čtení. V úplné funkční rodině žije více než dvacet pět let, společně se svým mužem a třemi dětmi. Po celou dobu se angažuje v neziskových organizacích zaměřených právě na děti a rodinu. Po několikaletém působení v mateřských centrech, se nyní jako koordinátorka - dobrovolnice podílí na propagaci čtení prostřednictvím neziskové kampaně Celé Česko čte dětem. Proto i svůj výzkum zacílila na děti a jejich vztah ke knihám a čtení.

V praktické části je jejím prostřednictvím představena realizace čtení s ilustrátorem dětských knížek Adolfem Dudkem. V závěru realizace jsou zdůrazněny hlavní významy pravidelného předčítání a jejich vliv na děti.

V dotazníkovém šetření byl zjišťován zájem dětí o čtení knížek, a zjištění skutečnosti, jestli se rituál společného času rodičů a dětí tráveného nad knihou z rodin nevytrácí. Výsledek výzkumu je popsán a vyznačen v grafech v kapitole „Interpretace a diskuse výsledků“.

Je příjemné konstatovat, že děti školou povinné zájem o čtení neztratily. Přestože se společný rituál předčítání z rodin vytrácí, děti ve čtení pokračují sami.

Závěr

Téma práce věnované rodině, komunikaci a předčítání si autorka vybrala záměrně. Jako koordinátorka výše zmiňované kampaně se již několik let podílí na organizování akcí propagujících čtení.

V úvodu teoretické části se autorka zaměřila na důležitost zachování úplné funkční rodiny, založené na vzájemné komunikaci mezi všemi jejími členy. Definovala rodinu jako společenský systém, zaměřila se na nezastupitelnou roli muže a ženy v rodině, objasnila pravidla funkčního rodinného systému, ve kterých platí řád, který musí být respektován.

Uvedla pojem socializace jako jeden z primárních cílů rodiny, který má v rodině významnou roli, jež je důležitá pro komplexní osobnostní vývoj jedince. Teoretická část byla věnována rodině, výchově, rodičovství a převážně současnému modelu rodiny, ze kterého se vytrácí komunikace mezi jednotlivými členy. Autorka chtěla vyzdvihnout potřebu zachování úplných rodin a snahu o navrácení chvil trávených s dětmi ve společnosti knížek. Zajímalo ji zjištění, zdali děti vůbec mají potřebu číst knížky. V době, ve které pro ně není vůbec snadné odolávat nabídkám neustále se měnících počítačových her, které je nutí být neustále „on line“. Tyto děti se nedovedou bránit cílenému marketingu, který ví úplně nejlépe, jak uspokojovat jejich touhy a tužby. Je tedy na rodičích, aby dětem nabídli jinou alternativu trávení volného času a zabránili tak vzniku počítačové závislosti.

Představila proto v závěru teoretické části jedinečný projekt, který jinou alternativu nabízí.

Nezisková kampaň Celé Česko čte dětem, se snaží navázat na tradice a rituály společného předčítání, které se z našich domácností pomalu vytrácí. S myšlenkami a názory ředitelky kampaně Mgr. Evy Katrušákové, které jsou obsaženy v rozhovoru, jež je součástí příloh bakalářské práce, nezbyvá nic jiného než souhlasit. Zdůrazňuje to, že když se celá rodina sejde doma, ještě neznámá, že spolu její členové komunikují. Často právě ono společné čtení bývá jediným úsekem času, kdy jsou děti a rodiče vzájemně spolu. V době, ve které dětem dělají společnost především virtuální přátelé, má společné předčítání obrovský vliv na fungování rodiny.

Nezisková organizace se prostřednictvím regionálních koordinátorů snaží myšlenky pozitivního vlivu předčítání na děti propagovat prostřednictvím akcí organizovaných ve školách, školkách a jiných kulturních zařízeních.

Autorka v praktické části představila realizaci předčítání s ilustrátorem dětských knížek Adolfem Dudkem. V závěru uvedla hlavní přednosti společného předčítání.

Součástí praktické části bylo také dotazníkové šetření zaměřené na čtenáře školního věku.

Dotazník zpracovaný autorkou práce vypověděl skutečnost, že se mezi dětmi oblíba čtení nevytrácí. Naopak se vytrácí rituál společného čtení společně s rodiči. Může to být způsobeno nedostatkem času a velkou pracovním vyčerpáním rodičů. Pozitivní zjištění je, že děti, kterým rodiče již nečtou, ve čtení pokračují sami.

Autorka by ráda poukázala na veliký význam existence jedinečné kampaně, která se kromě obrovského nasazení v propagaci společného čtení zasluhuje také o obnovu rodinných vztahů a komunikace. Komunikace a Celé Česko čte dětem je proto ideálním spojením.

Autorka vidí budoucnost projektu v masovém rozšíření na základě podpory státních organizací, které by v blízké budoucnosti ráda oslovila a přiměla je ke spolupráci. Spolupráci na projektu, který buduje vztahy v něčem pro stát životně tak důležitém, jako je právě rodina. Nedostatečná prozatímní medializace projektu by tak získala výrazně masovější charakter a rozšířila by se i mimo regiony koordinátorek a dotčených školských zařízení.

Autorka vidí v předčítání dětem především prostředek pro sblížení všech členů rodiny a rozšíření jejich vzájemné komunikace.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých českých zdrojů

ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2010, 227 s. ISBN 978-80-7252-287-3.

EYRE, Linda a Richard M EYRE. *Tři kroky k pevné rodině*. Překlad Petr Vyhnánek. Olomouc: Votobia, 1996, 220 s. ISBN 8085885514.

HELLINGER, Bert, Gunthard WEBER a Hunter BEAUMONT. *Skrytá symetrie lásky: co podporuje lásku v partnerských vztazích*. Praha: Pragma, 2000, 290 s. ISBN 8072057596.

HELUS, Zdeněk. *Psychologie: pro střední školy*. Vyd. 3. Praha: Fortuna, 2003, 119 s. Učebnice (Fortuna). ISBN 8071688762.

HERMAN, Marek. Najděte si svého manžana: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--. 3. vyd. Ilustrace Martin Šrubař. Olomouc: Hanex, 2008, 233 s. ISBN 978-802-6060-703. str. 161

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Pro rodiče. ISBN 9788024722061.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 9788024737102.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008, 286 s. ISBN 9788090403000.

LOUCKÁ, Pavla, Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. *Žena a muž v rodině*. Praha 3: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o, 2014, ISBN 978-80-7429-2.

MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010, 325 s. Manažer. ISBN 9788024723396.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Rodina žije z lásky: Pravidlá pre láskyplné spolužitie*. Bratislava: Premedia Group, s.r.o., 2014. ISBN 978-80-8159-059.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8772-8.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2006, ISBN 80-717-8944-5.

SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006, ISBN 80-725-2150-0.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-717-8559-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Rodina žije z lásky*. Bratislava: Premedia Group, s. r. o., 2014. ISBN 978-80-8159-059-7.

Internetové zdroje

Čtenářskou gramotnost lze dobře naučit, jen chtít. 2011. [cit. 2012-7-18]. Dostupný z WWW: [<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/ctenarskou-gram...>].

http://archiv.ihned.cz/c1-63563690-ucitele-kvuli-tabletum-ci-televizi-nedokazou-deti-vnimat-mluvne-slovo?utm_source=mediafed&utm_medium=rss&utm_campaign=mediafed

http://ona.idnes.cz/pretizene-deti-a-krouzky-0xx-/deti.aspx?c=A121118_220334_deti_job

<http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/325/o-nas/proc-cist-detem-/>

ŠPAŇHELOVÁ, ILONA. Vzájemná komunikace rodič-dítě [online]. www.AZrodina.cz. [cit. 2015-01-29].

Čtenářskou gramotnost lze dobře naučit, jen chtít. 2011. [cit. 2014-11-20]. Dostupný z WWW: [<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/ctenarskou-gram...>].

Seznam příloh

Příloha A. – Dotazník	I
Příloha B. – Rozhovor s ředitelkou	III
Příloha C. – rozhovor s psychologem	V
Příloha D. – Fotografie z akcí	VIII

Seznam grafů

Graf 1: Souhrn odpovědí k první otázce.....	39
Graf 2: Souhrn odpovědí k druhé otázce.....	40
Graf 3: Souhrn odpovědí k třetí otázce.....	41
Graf 4: Souhrn odpovědí k čtvrté otázce.....	42
Graf 5: Souhrn odpovědí k páté otázce.....	43
Graf 6: Souhrn odpovědí k šesté otázce.....	44
Graf 7: Souhrn odpovědí k sedmé otázce.....	45
Graf 8: Souhrn odpovědí k osmé otázce.....	46
Graf 9: Souhrn odpovědí k deváté otázce.....	47
Graf 10: Souhrn odpovědí k desáté otázce.....	48
Graf 11: Souhrn odpovědí k jedenácté otázce.....	49

Příloha A. Dotazník

Dotazník pro děti 1. stupně základní školy

1 . Pohlaví?

- Chlapec
- Dívka

2 . Baví tě čtení knížek?

- Ano baví
- Někdy baví
- Spíše nebaví
- Ne nebaví

3 . Kolik knížek přečteš za měsíc?

- Žádnou
- Jednu
- Dvě
- Tři a více

4 . Čtou ti rodiče knížky?

- Ano
- Ne
- Ne, ale dříve mi četli

5 . Povolání rodičů?

- Základní škola/vyučen
- Střední škola s maturitou
- Vyšší odborná škola, vysoká škola
- Nevím

6 . Kdo ti předčítal, nebo ještě předčítá?

- Máma
- Táta
- Prarodiče
- Sourozenci

- Nikdo
7. **Jak často ti doma čtou?**
- Každý den
 - Dvakrát týdně
 - Různě
 - Nečtou vůbec
8. **Mrzí tě, když rodiče nemají čas na společnou četbu pohádky, příběhu před spaním?**
- Ano
 - Ne
 - Nemrzí, čtu si sám
 - Nemrzí, stejně mě čtení nebaví
 - Je mi to jedno
9. **Myslíš si, že je důležité číst knížky?**
- Ano
 - Ne
 - Nevím
10. **Knihu jako dárek dostávám?**
- Často
 - Občas
 - Vůbec ne
11. **Jaké činnosti dáváte přednost ve chvíli volna?**
- Čtení knížky
 - Sledování televize
 - Hře na počítači
 - Sportu
 - Návštěvě kina nebo divadelního představení
 - Trávení času se psem
 - Další možnost
12. **Slyšeli jste o neziskové kampani – Celé Česko čte dětem?**
- Ano
 - Ne

Příloha B. – Rozhovor s ředitelkou

Rozhovor s Mgr. Evou Katrušákovou, ředitelkou kampaně Celé Česko čte dětem

Četli vám v dětství rodiče?

Ano, četli. Poměrně intenzivně. A také mi četly babiččiny sestry. Nejvýraznější vzpomínku mám na knihu Andersenových pohádek, protože Děvčátko se sirkami, nebo Ledová královna mnou poměrně dost otřáslly. Tyto andersenovské smutky mne pak provázely celým dětstvím a dospíváním a dnes jako dospělá žena také spíše volím literaturu temnější a složitější, literaturu, která se zabývá lidským nitrem a morálními dilematy.

Myslíte si, že v dnešní době ubývá počet rodin, kde patří čtení k pravidelným rituálům?

Ano, myslím si, že v mnohých rodinách, dokonce i v rodinách rodičů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním se nechte v takové míře, jak tomu bylo v minulosti. Na to poukazují i průzkumy. Na druhé straně si však myslím, že v rodinách, kde se čte, to rodiče dělají s větší svědomitostí a cíleněji, než tomu v minulosti bývalo. Více času také věnují výběru vhodné literatury. Nejnovějším trendem se stává i to (jak vyplývá z průzkumů německé nadace Stiftunglesen), že pro muže – tatínky je motivačním prvkem číst svým dětem z elektronických čteček. Maminky volí papírovou knihu, tatínkové elektronickou.

Máte pocit, že se dbá dostatečně v médiích, či ve školách na propagaci čtení dětem?

Jsem přesvědčena o pravém opaku. A přitom právě tištěná a vizuální média by mohla udělat pro propagaci čtení nesmírný kus práce. Čtenáři jsou ovlivnitelní a budou-li se objevovat hodnotné a zajímavé články, či programy o důležitosti čtení a blahodárném vlivu předčítání, nebude trvat dlouho a předčítání se stane něčím přirozeným a navíc populárním.

Jaký vidíte hlavní přínos v komunikaci rodič – dítě prostřednictvím společného čtení?

Společné čtení nese s sebou nejen intelektuální náboj, kam patří rozvoj slovní zásoby, kritického myšlení, paměti, představivosti a také získávání znalostí a vědomostí po celý život. Ale především buduje rituál předčítání nezaměnitelnou emoční vazbu mezi rodičem a dítětem, tudíž předčítajícím a posluchačem.

Myslíte si, že se hlasité předčítání dítěti podílí na jeho emočním rozvoji?

Pravidelné předčítání se nejen podílí na emočním rozvoji dítěte, ale přímo emoční zdraví dítěte formuje. Emočním zdravím dítěte přitom rozumíme (podle Daniela Golemana, autora knihy Emoční inteligence) zdravé psychické a morální sebevědomí dítěte, spojené se schopností racionálně myslet a navazovat kvalitní a trvalé vztahy s lidmi.

Zaznamenala jste ze své praxe nebo okolí změnu u problémového dítěte, kterému předčítání ovlivnilo chování?

Máme osobní dlouholetou zkušenost u dětí s vývojovými poruchami, poruchami ADHD a musím konstatovat, že předčítání má obrovský vliv na jejich vnitřní zklidnění, koncentraci a následně vytvoření osobního vztahu k předčítajícímu. Známe i případy dětí, u kterých je předčítání jedinou aktivitou, u které vydrží i hodiny a velmi si ji oblíbí. Jednoznačně doporučuji zkoušet, má to smysl.

Vidíte v hlasitém předčítání pozitivní dopad na fungování rodiny?

Myšlenka samotného předčítání jde ruku v ruce se společným trávením (volného) času členů rodiny. Často právě společná večere nebo výlučných dvacet minut společného čtení bývají jediným úsekem času, kdy děti a rodiče jsou opravdu spolu. To, že je celá rodina doma, ještě neznamená, že její členové spolu komunikují. V dnešní době, kdy dospělým i dětem dělají společnost především virtuální přátelé, má společné předčítání zásadní vliv na fungování rodiny.

Příloha C. - Rozhovor s psychologem

Rozhovor s dětským psychologem Václavem Mertinem, PhDr., z katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Četli vám v dětství rodiče?

S největší pravděpodobností, co si pamatuji, mi zřejmě číst museli. Uvědomuji si, že jsem si poměrně hodně brzy začal číst sám. S knížkami jsem tudíž od začátku neměl žádný problém, i když mě v určitém období více lákalo běhat venku, než si číst.

Myslíte si, že v dnešní době ubývá počet rodin, kde patří čtení k pravidelným rituálům?

Člověk by měl zřejmě odpovědět, že ubývá, poněvadž otázka k tomu téměř navádí. Lidé mají spoustu práce, a proto nečtou. Ale například před 60 lety spousta věcí nebyla zvykem. Představa, že se jednalo o idylický věk, kdy si večer všichni sedli a četli, večereli, potom hráli na hudební nástroje, pak si vyprávěli a šli spát, tak to všude nebylo zvykem. Dle mého názoru, dneska čtou rodiče dětem více než dřív. Myslím si, že v dnešní době je mnohem více uznávaná potřeba rodinného domácího předčítání.

Máte pocit, že se dbá dostatečně v médiích, či ve školách na propagaci čtení dětem?

Musím zmínit, že ačkoliv před rokem 1989 knížek moc nevycházelo, byly tzv. „Literární čtvrtky“, tím pádem byl přehled o knižních novinkách dostatečný. Jestliže v současné době podle nějakých statistik vychází asi 14000 titulů, podle jiných dokonce 19 000 titulů, vede to k tomu, že se situace na knižním trhu stává rodičům i učitelům absolutně nepřehledná. Dříve se v denním tisku vyskytovaly recenze, to už dnes zmizelo, možná jsou ve specializovaných časopisech nebo literárních novinách. Takže pokud jde o to, aby se i rodiče posouvali, aby nezůstávali jen u knížek svého dětství, bylo by na místě, kdyby přece jen přibýlo více osvěty. Můj názor je tedy takový, že propagaci knih i samotného čtení není v médiích věnována taková pozornost, jakou by si zaslouhovala.

Jaký vidíte hlavní přínos v komunikaci rodič – dítě prostřednictvím společného čtení?

Těch přínosů pro dítě je hned několik. Tím prvním je skutečnost, že dítěti obvykle nečteme, když jsme na něj naštvaní nebo nazlobení. Tudíž mu čteme zpravidla v atmosféře, která je pozitivní a příjemná. Když předčítáme, bývá obvyklé, že se dítě na nás přitulí. To znamená, že se jedná o přínos emoční. Musíme připustit, že my i dítě se cítíme určitě dobře. Nikdo po nás nic nechce, společně sdílíme, že jsme spolu, a navíc ještě to, co je v té knížce. Jedna věc, která by neměla zůstat stranou je ta, že děti touží po naší blízkosti, že si potřebují šáhnout, takže toto čtení zpravidla přínos má. Musím zdůraznit také rozvoj poznávací, řečový a rozvoj slovní zásoby. Výhodou předčítání je možnost reagovat na dítě v situaci, kdy už ho knížka nebaví, nebo pokud knize nerozumí. Jedná se tedy o vzdělávací rozvoj zcela určitě. Taktéž je důležité ukazovat dítěti v knížce prstem, klidně si jezdit prstem po knize a upozornit ho, že se čte zleva doprava. Mezi klienty mám děti, které nerady čtou a které si myslí, že čtení k ničemu není. Oni se ta písmenka učí, ale nechápou, k čemu to je. Zato děti v těch rodinách, kde mají rodiče načteno, s tím problémem nemají. Pro děti jsou také důležité příběhy, ve kterých se mohou identifikovat s nějakou postavou. Můžou si tak na zkoušku zažívat situace, které třeba v životě nezažijí. Předčítání je jedna z klíčových věcí, které můžeme jako rodiče pro dítě udělat.

Myslíte si, že se hlasité předčítání dětem podílí na jejich emočním vývoji?

Jednoznačně, těmi příběhy, nebo tím, co je v těch knížkách. Ty knížky totiž nejsou nastavené tak, že by zlo zvítězilo, představují určitý model, který ne vždy v životě funguje. Druhá věc je, že my jsme s nimi, že si o tom povídáme, máme společný zážitek. Potřebujeme posílit v těch školních dětech, že čtení pro ně znamená něco důležitého. Nemá fungovat jako zastráovací prostředek. Měli bychom udělat vše pro to, aby uměly a chtěly číst, pak se v dospělosti rozhodnou samy, jestli to chtějí. V životě všichni potřebují něco číst.

Zaznamenal jste ze své praxe nebo okolí změnu u problémového dítěte, kterému předčítání ovlivnilo chování?

Je to velice individuální, máme spoustu terapií, o kterých víme, že fungují. Nedá se to jednoznačně říct. Když si vezmete dítě a jeho potřeby a porovnáte, jak čtení uspokojuje jeho potřeby, tak to může být prospěšné.

Vidíte v hlasitém předčítání pozitivní dopad na fungování rodiny?

Jsou to určitě aktivity, které rodinu dávají dohromady. Dětská knížka má tu výhodu, že pokud je malá, tak ji přečtete za půl hodiny, takže každý má prostor, aby se s tou knížkou seznámil. Můžeme používat hlášky z těchto knih, můžeme se na ně odvolávat, když v dospělosti používáme hlášky z filmu, stejně tak můžeme zavést takový rodinný humor. Ale také pro běžnou komunikaci, jsem o tom skálopevně přesvědčen, že ano.

Zdroj: archiv Celé Česko čte dětem

Zdroj: Archiv autorky práce

Příloha D. – Fotografie z akcí

Zdroj: archiv Celé Česko čte dětem

Zdroj: archiv Celé Česko čte dětem

Zdroj: Archiv autorky práce

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Sýkorová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Kombinované

Název práce: Komunikace v rodině a „Celé Česko čte dětem“

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: Mgr. Jana Zachová